

11

2006
ročník 58

40 Kč

čtenář

MĚSÍČNÍK PRO KNIHOVNY

- 346 _____ Varování George Orwella/ Jiří Cejpek
- 349 _____ JAK VYSLOVOVAT JMÉNA CIZÍCH AUTORŮ
- 350 _____ Tvorba knihovních fondů a informačních zdrojů ve světle standardu VKIS/ Vladana Pillerová, Vít Richter
- 353 _____ Knihovny současnosti 2006
- 359 _____ Noví nositelé medaile Z. V. Tobolky
- 361 _____ Městská knihovna a Infocentrum v Březnici/ Petra Bartoníčková
- 362 _____ Hanácké Atény přivítaly seniory SKIP/ Jarmila Burgetová
- 364 _____ Mobilní knihovny – 3/ Martina Rottová
- 368 _____ ZE ZAHRANIČÍ
Stručný přehled dějin a organizace německého knihovnictví – 2/ Siegfried Ulbrecht
- 370 _____ KRONIKA
Osobnost v oboru i v životě: za Augustinem Mertou – 2/ Rudolf Vlasák
- 373 _____ Semináře pro muzejní knihovníky – 3/ Jarmila Okrouhlíková
- 375 _____ Knihovna roku 2006
- 376 _____ Z KNIHOVEN...
- 377 _____ Národ sobě II aneb Základní kameny pro Národní knihovnu ČR/ Hana Jirkalová
- 378 _____ ZE SVĚTA
- 379 _____ NOVINKY Z FONDU KNIHOVNY
KNIHOVNICKÉ LITERATURY NK ČR
- 380 _____ KNIHOVNY V TISKU
_____ SYLVA ŠIMSOVÁ ODPOVÍDÁ Z ANGLIE

Středočeský kraj

Vydává:

Středočeská vědecká knihovna v Kladně,
ul. Generála Klapálka 1641, 272 01 Kladno
v Nakladatelství a vydavatelství Academia

Evid. č. časopisu MK ČR E 485
ISSN 0011-2321

Šéfredaktorka: Hana Jirkalová
Redaktorka: Olga Vašková

Grafická úprava a sazba: Kateřina Bobková
Redakce a inzerce: Legerova 61, 120 00 Praha 2,
tel.: 224 941 159, 224 941 976, l. 226, 264,
e-mail: ctenar@academia.cz

Redakční rada:

PhDr. Jiřina Bínová (předsedkyně),
Ing. Aleš Brožek, Mgr. Jan Helcelet, Ing. Jan Kaňka,
PhDr. Šárka Kašpárková, PhDr. Ladislav Kurka,
PhDr. Jan Meier, Mgr. Petra Miturová,
Mgr. Alena Otrubová, Mgr. Jan Pěta,
PaedDr. Vladislav Raška, PhDr. Vít Richter,
PhDr. Vladimíra Švorcová, PhDr. Eva Žáková

Tisk: Serifa, Jinonická 80, 158 00 Praha 5

Distribuce:

Objednávky na předplatné přijímá firma
ALL PRODUCTION, P.O. BOX 732, 111 21 Praha 1.
Call centrum:

tel.: 234 092 851, fax: 234 092 813

e-mail: predplatne@predplatne.cz

Rozšiřují též společnosti holdingu

PNS a.s. – drobný prodej.

Podávání novinových zásilek povoleno

Ředitelstvím poštovní přepravy Praha

čj. 1371/1994 ze dne 20. 6. 1994

Podávání novinových zásilek bylo povoleno

Českou poštou, s.p. OZSeČ Ústí nad Labem,

dne 21. 1. 1998, j.zn. P-327/98

Předplatné pro Slovensko: L.K. PERMANENT, s.r.o.,

P.O. BOX 4, 834 14 Bratislava 34,

tel.: 004217/444 537 11, fax: 004217/443 733 11

Cena jednoho čísla 60 Sk, roční předplatné 660 Sk,
roční předplatné 440 Kč

Časopis vychází s podporou dotace

z programu MK ČR Knihovna 21. století

Vydavatel si vyhrazuje právo zveřejnit

publikované materiály i na internetu.

Číslo odevzdáno k tisku 6. 11. 2006

Nevyžádané rukopisy se nevracují.

FROM THE CONTENTS

George Orwell's warning (*Jiří Cejpek*) /346

The creation of library holdings and information sources
in the light of Public Library and Information Service standards
(*Vladana Pillerová – Vít Richter*) /350

Libraries Today 2006

(*Aleš Brožek – Jarmila Burgetová – Hana Jirkalová*) /353

Latest Zdeněk Václav Tobolka medal winners /359

Březnice Town Library and Infocentre (*Petra Bartoníčková*) /361

The Athens of the Haná Region welcomes SKIP veterans

(*Jarmila Burgetová*) /362

Mobile libraries – 3 (*Martina Rottová*) /364

From abroad: A brief rereview of the history and organization
of German librarianship – 2 (*Siegfried Ulbrecht*) /368

Chronicle: In professional and private life: Augustin Merta – 2
(*Rudolf Vlasák*) /370

Seminars for museum librarians – 3 (*Jarmila Okrouhlíková*) /373

From the libraries /376

Regular features

AUS DEM INHALT

George Orwells Warnung (*Jiří Cejpek*) /346

Schaffen der Bibliotheksfonds und Informationsquellen
im Licht der Standards von öffentlichen Bibliotheks-
und Informationsdienst (*Vladana Pillerová – Vít Richter*) /350

Bibliotheken der Gegenwart 2006

(*Aleš Brožek – Jarmila Burgetová – Hana Jirkalová*) /353

Neue Träger der Z. V. Tobolkas Medaille /359

Stadtbibliothek und Infozentrum in Březnice

(*Petra Bartoníčková*) /361

Hannakisches Athen hat die Senioren des Verbandes
von Bibliothekaren und Informationsschaffenden empfangen
(*Jarmila Burgetová*) /362

Mobilbibliotheken – 3 (*Martina Rottová*) /364

Aus dem Ausland: Kurze Übersicht der Geschichte
und Organisation des deutschen Bibliothekswesens – 2
(*Siegfried Ulbrecht*) /368

Chronik: Persönlichkeit wie im Fach so im Leben:

Augustin Merta – 2 (*Rudolf Vlasák*) /370

Seminare für Museumsbibliothekare – 3

(*Jarmila Okrouhlíková*) /373

Aus den Bibliotheken /376

Regelmässige Spalten

VAROVÁNÍ GEORGE ORWELLA

Posлуchači, kteří absolvovali Rozhlasovou akademii třetího věku v roce 2001, si pravděpodobně vzpomenu na cyklus *Významné osobnosti světové knižní kultury*. V něm jsem vyprávěl o takových osobnostech, jako byli Kallimachos z Kyrény, Johannes Gutenberg, Jan Amos Komenský a Melvil Dewey. Ti se mimořádným způsobem zasloužili o rozvoj knihy v jejích různých podobách a celé knižní kultury, která doprovází člověka již několik tisíc let. Poslední přednáška tohoto cyklu, nazvaná *Od Marshalla McLuhana ke Stanislavu Lemovi* však měla poněkud jiný charakter. Šlo o autory 20. století, kteří mimo jiné osobitým způsobem reagovali na částečnou, leč stále výraznější proměnu knižní kultury v kulturu elektronickou. Svou pozornost přitom zaměřili nejen na kladné, ale i na možné záporné a škodlivé důsledky neobyčejně rychlého rozvoje elektronické kultury na člověka a lidskou společnost. Oba varovali před zneužitím nových mocných elektronických zdrojů, které v řadě lidských činností začaly nahrazovat dosavadní knihu a jiné papírové dokumenty. Tak se tyto dvě velké osobnosti 20. století připojily k hlasům mnoha dalších, jichž zejména od poloviny minulého století stále přibývá. K těmto varovným hlasům se mimo jiné velmi svérázným způsobem přidal hlas George Orwella. Není náhodou, že český novinář a publicista Jiří Hanák nazval svou nedávno vydanou knihu, v níž rok po roce popisuje a analyzuje klíčové události 20. století, *Orwellovo století*. Co Jiřího Hanáka přivedlo k rozhodnutí takto nazvat století, jehož větší část jsme my starší prožili? Domnívám se, že to bylo především Orwellovo stěžejní dílo nazvané *1984*, které se záhy po svém vydání v roce 1949 rozšířilo po celém demokratickém světě jako velmi sugestivní varování před totalitními režimy. A to v době, kdy všemocní vládcí těchto režimů začali dostávat do rukou nové nástroje poroby druhých v podobě informačních technologií. Jiný český publicista a spisovatel vědecko-fantastické literatury Ondřej Neff napsal v jednom článku, výstižně nazvaném *Elektronický bůh*, že „i demokratický svobodný stát dnes disponuje tak výkonnými technickými prostředky dohledu, o jakých se nezdálo Hitlerovu Gestapu a Stalinovu NKVD“.

KDO TO BYL GEORGE ORWELL, VLASTNÍM JMÉNEM ERIC ARTHUR BLAIR?

Mnohé vysvětluje už to, že Orwell žil v letech 1903–1950, zažil dvě světové války, poznal fašistickou diktaturu, která postupně zachvátila Itálii, Německo a řadu dalších evropských i mimoevropských zemí, a stalinismus, který zapustil své kořeny v Sovětském svazu a po druhé světové válce se rovněž rozšířil do dalších zemí. Orwell, který se narodil v Indii, získal i vlastní sociální zkušenosti: v letech 1922–1927 sloužil jako příslušník policejních sborů v Barmě. Poté žil dva roky mezi tuláky a žebráky v Londýně a Paříži. Ve 30. letech pracoval jako levicový novinář ve Španělsku, kde bojoval na straně demokratů ve španělské občanské válce. V bojích byl zraněn a nikdy se už zcela neuzdravil. Tyto zkušenosti u něho vyvolaly silné sociální cítění, nikdy se však nestal socialistou. Za druhé světové války pracoval v britském rozhlasovém vysílání BBC a psal do novin. V roce 1949 napsal své nejslavnější dílo *1984* o Velkém bratru jako obžalobu stalinismu a obdobných totalitních režimů. Je to oříšná antiutopická vize budoucího totalitního světa, který je doveden do jisté absurdní dokonalosti a který ovládá člověka včetně jeho myšlení pomocí moderních informačních technologií. Orwell zemřel v poměrně mladém věku 47 let v lednu 1950, rok po vydání tohoto románu.

V čem je, stručně řečeno, hlavní poselství tohoto jeho stále aktuálního díla nazvaného *1984*? Demokracie je křehká nádoba. Snaha o její udržení připomíná balancujícího provazolezce, který je ve stálém

nebezpečí, že neudrží rovnováhu a utrpí smrtelný úraz. Ještě v prvních desetiletích po druhé světové válce se zdálo, že demokracie má své důmyslné záchranné sítě, své lépe či hůře nastavené ochranné mechanismy, které jsou schopny izolovat a postupně zničit případná nová ohniska nových totalitních režimů. Ale na sklonku 20. století se začínalo rýsovat pro demokratické státy nové nebezpečí, které Orwell geniálně vytušil na konci svého života v době raného dětství počítačů. Totalitní režimy jsou dnes nebezpečnější než kdykoli v minulosti. V podobě informačních technologií, určených svými tvůrci k usnadnění a obohacení kvality života, dostaly tyto režimy nový mohutný nástroj. Informační technologie lze jako každý jiný nástroj využít ve prospěch člověka, ale také ho zneužít k teroru, k orwellovskému dohledu nejen nad konáním, ale také myšlením lidí, a tak vytvořit zcela falešnou iluzi svobody. „Do značné míry to bude orwellismus ještě ohavnější, než jaký popsal sám Orwell“, napsal Ondřej Neff ve svém již citovaném článku *Elektronický bůh*, protože nejstrašnější je koncentrák plný šťastných vězňů přesvědčených o své svobodě“.

Zde je především třeba vysvětlit, **jakým způsobem mohou být nejmodernější informační technologie zneužity totalitními režimy**.

V uplynulých 25 letech vzrostla efektivnost použití informačních technologií vzhledem k vynaloženým nákladům exponenciálně – o více než osm řádů. Díky rozvoji zejména fyzikálních věd se rozměr tranzistorů neustále zmenšoval, hustota jejich umístění na křemíkových čipech stále rostla. Nebo ještě názorněji: prof. Zahradník v jedné své nedávné rozhlasové přednášce prohlásil, že brzy nastane doba, kdy vznikne kapesní počítač, v jehož paměti bude umístěna až polovina z dosud znakově zaznamenaných informací. V blízké budoucnosti se očekává, že na normálním kancelářském počítači se dosáhne až jednoho bilionu operací za vteřinu, což znamená, že to bude počítač přibližně tisíckrát rychlejší než ten, který před několika lety porazil v šachové hře Gary Kasparova. Žádný z dosavadních lidských vynálezů se nerozvíjel tak rychlým tempem. Předvídá se, že po roce 2010 se začnou uplatňovat tzv. nanopočítače jako výsledek nanovědy a nanotechnologie, kdy se objekty budou vytvářet z atomů a molekul. Pro vysvětlení: *nano* je předpona vyjadřující miliardtinu základní jednotky. A zde jsme u jednoho z nejvážnějších důsledků takového vývoje. Podaří-li se vytvořit nanopočítač, bude člověk schopen zabudovat velmi malý, ale nesmírně výkonný a přitom levný počítač nejen do každého stroje, aby optimalizoval efektivnost jeho chodu, ale také ho implantovat do živé hmoty, tj. také do lidského těla. A nastal by velmi názorný příklad ambivalence této pokročilé technologie: na jedné straně by takové miniaturní počítače implantované do lidského těla mohly hlídat zdravotní stav jednotlivých lidských orgánů, na druhé straně by mohly být zneužity ke kontrole lidského myšlení.

Navíc tu hrozí ještě jiné nebezpečí, na něž upozorňují autoři vědecko-fantastické literatury (včetně Karla Čapka) již mnoho desetiletí. Na rozdíl od všech dosavadních vynálezů by pravděpodobně měly výtvořiny nanotechnologie, tzv. inteligentní robotiky, molekulární biologie a genetického inženýrství schopnost rozmnožovat se a člověk by se pak mohl ocitnout pod nadvládou strojů v postavení ne nepodobném zvířatům, které dnes chováme v zoologických zahradách. Pandořina skříňka nanotechnologie, genetiky, molekulární biologie a robotiky je otevřena.

Teď si asi řeknete, že **jednotlivec je proti tomu vývoji, který se zdá být nezvratný, bezbranný. Ne tak zcela**.

Ukažme si to na přirozeném jazyce.

Člověk je obdařen přirozeným jazykem, který je výsledkem dlouhodobého historického vývoje lidského těla, způsobu života člověka a činnosti našeho mozku a naší mysli, včetně rozvoje našeho zobecňujícího a abstraktního myšlení. Myšlení se tím, jak lidé mluví a píšou, v každém okamžiku mění. Pak – zpravidla po několika letech – se ujmou své funkce jazykovědci, kteří se na základě změn, jimiž přirozený jazyk v daném období prošel, pokusí stanovit nová pravopisná pravidla.

Totalitní vládcí v Orwellově románu *1984* tento přirozený řád vývoje přirozeného jazyka narušili. Pokusili se vytvářet oficiální umělý jazyk newspeak, česky *nový jazyk*, který by byl přizpůsoben ideologickým potřebám Angsocu, čili anglickému socialismu. Předpokládalo se, že newspeak nahradí oldspeak, čili *starý jazyk*, v roce 2050. Přirozený jazyk je těsně spjat s myšlením. Šlo tedy o snahu potlačit všechny způsoby myšlení, které nevyhovovaly dané ideologii.

Prosazení newspeaku spočívalo v tom, že měla být vyloučena nežádoucí slova a vytvořena a zavedena slova nová. Přirozený jazyk měl být zjednodušen tím, že výrazy by byly zbavovány všech nežádoucích druhotných významů tak, aby význam každého slova, každého výrazu, byl jednoznačný. Gramatika měla být podstatným způsobem zjednodušena. Zastánci násilných úprav přirozeného jazyka vycházeli z toho, že čím menší prostor člověka pro výběr výrazu, tím menší pokušení přemýšlet. Shora řízená reforma přirozeného jazyka tedy směřovala k tomu, aby se pomocí tohoto nového jazyka maximálně potlačilo tvořivé a kritické myšlení a aby bylo přerušeno veškeré spojení s minulostí. Bylo to dokonce do důsledku promyšleno tak, že měl být znemožněn překlad většiny textů ze starého jazyka do nového. Přeložena do nového jazyka měla být pouze některá vybraná díla, která by ovšem dostala tímto překladem zcela jiný význam, odlišný od původního. Pak měla být díla psaná ve starém jazyce zničena.

Mnohé z takového počínání, kdy dochází ke znásilnění přirozeného jazyka, jsme zažili. Vzpomeňme např. na nápisy nad vchody do nacistických koncentračních táborů, které zněly „Arbeit macht frei“ – práce osvobozuje, na stalinské zužování významů v jazykovědě, v biologii apod., na jazyk komunistické propagandy ad.

V ČEM JE ORWELLOVO POSELSTVÍ TÝKAJÍCÍ SE PŘIROZENÉHO JAZYKA AKTUÁLNÍ?

I když hrubé znásilňování přirozeného jazyka v totalitních společnostech je pro nás minulostí, prvky takovéto deformace se vyskytují i v demokratických společnostech. Objevují se ve všech společenských skupinách, kde jde o prosazení moci monopolů (také proto jsou tak důležitá antimonopolní opatření), o snahu mnohých nadnárodních společností vymknout se demokratickým právním rádem v zemích, kde působí, o úsilí některých náboženských sekt či obdobných společenství spoutat myšlení svých členů apod., prostě všude tam, kde se narušují demokratické zásady. Nebezpečí jistého zjednodušování a znásilňování přirozeného jazyka hrozí i v žurnalistice, reklamě apod.

Proto si važme přirozeného jazyka, tohoto geniálního výtvaru minulých generací, jako jednoho ze svých největších bohatství, za něž odpovídá každý z nás, kdo ho denně používá. Budme citliví na jakékoli zjednodušování, k němuž dnes např. dochází při posílání esemesek. **Kultivované vyjadřování je součástí naší svobody.** Ctíme přirozený jazyk jako součást kulturního dědictví a historického vědomí.

Ostatně v Oceánii, jak se nazývá totalitní země v Orwellově románu *1984*, měl být postupně zničen nejen dosavadní starý jazyk oldspeak, který byl výsledkem historického vývoje tohoto jazyka, ale jakékoli historické vědomí. Poslyšte úryvek z tohoto románu, který to dobře vystihuje:

„Všechno, co je pravda teď, je pravda odjakživa a navždycky. Je to docela prosté. Je k tomu zapotřebí jedině nekonečný sled vítězství nad pamětí.“ Říkali tomu „ovládání skutečnosti“. Znalost obecné historie, dějin vlastního národa i naší vlastní osoby včetně našeho rodu je součástí demokracie. Právě historikové byli v době totality jednou z nejpostiženějších skupin odborníků. Važme si toho, že dnes máme možnosti svobodně si prohlubovat své historické znalosti. V málokterém jiném oboru se dělá tolik pro popularizaci vědy jako v historiografii. Platí to i pro knižní produkci a veřejnoprávní rozhlas. Na druhé straně bychom měli bedlivě sledovat, zda se ve školách neomezuje výuka dějepisu na úkor jiných, zejména technických a technologických oborů.

Dnes však hrozí při sebemenším odklonu od demokratických principů, jejichž součástí je i demokratická kontrola, ještě jiné nebezpečí – potlačení či ztráta soukromí.

Téměř vše podstatné z naší činnosti může být dnes nějakým způsobem zaznamenáno. Na každém kroku po sobě zanecháváme informace o svých zájmech, zálibách, potřebách a preferencích. Ondřej Neff obrazně říká, že po sobě zanecháváme pachové stopy. Hned nato ovšem dodává, že pro totalitní dohled je dnes poněkud nepraktické vyslat po stopě každého občana či spíše objektu čichacího psa. Daleko efektivnější je nasazení virtuálního čichacího psa, který je dnes už fakticky v podobě digitálních znaků zabudován v každém počítačovém zařízení pro sběr dat. Záznamy o každém z nás se pořizují už před naším narozením, v průběhu našeho života a také po naší smrti. Jde o matriční, lékařské, bankovní, školní záznamy včetně našich vysvědčení, existují trestní rejstříky, pozemkové knihy atd. Většina

tzv. vyspělých států si vytváří banky dat obyvatelstva, kde jsou díky dnešní vyspělé počítačové a telekomunikační technice mnohá z těchto dat soustředěna. Lze je snadno a rychle vyhledat. Navíc mnozí z nás denně usedají k počítači, aby vyřídili svou elektronickou korespondenci a prohlížejí obsahově velmi kontroverzní internet. Všechna tato data, tyto „pachové stopy“, jsou nějakým způsobem chráněny před zneužitím, a to buď právně anebo technickými opatřeními. Avšak každý odborník na ochranu dat potvrdí, že tato ochrana osobních či jakýchkoli jiných dat není nikdy stoprocentně spolehlivá. O tom ostatně svědčí téměř denně se vyskytující zprávy o vlámání se tzv. hackerů či crackerů do velmi dobře chráněných databází. Ani právní ochrana není zcela spolehlivá. Malými výsledky se např. může prokázat ochrana proti ničivému sprejerství, ačkoli tento druh vandalství je českým právním řádem velmi zřetelně postižitelný.

Navíc denně se můžeme, aniž o tom víme, ocitnout v zorném poli kamer, které sledují naše chování na ulicích, v obchodech a jinde. Samozřejmě, že tyto kamery jsou namontovávány s tím, že mají pomáhat čelit kriminalitě.

Zdokonalují se a zmenšují nejrůznější druhy odposlouchávacích zařízení.

Můžeme tedy shrnout, že takových „digitalizovaných pachových stop“ v současnosti přibývá. Všechny jsou za jistých okolností zjistitelné a tedy také případně zneužitelné.

V Orwellově románu *1984* jsou sledovací kamery přímo zabudovány do obrazovek televizorů. Určité televizní pořady jsou diváky povinně sledovány, ale kamerami zabudovanými do těchto obrazovek jsou sledováni i samotní diváci. Jejich chování vyjadřující do jisté míry i jejich myšlení se bleskově vyhodnocuje a hlasem z obrazovky okamžitě napravuje. Za všechny jeden Orwellův příklad z povinného cvičení před obrazovkou, kdy se z televizoru ozve: „6079 Smith W.! Ano, vy! Skloňte se níž, prosím! Umíte to přece. Ale nesnažte se. Níž, prosím! To už je lepší, soudruhu.“

Také takové ohrožení soukromí je pádným důvodem k tomu, abychom si velmi citlivě a pozorně chránili demokratické principy společnosti a stali se tak odolnější proti jakýmkoli pokusům je ohrozit.

Musíme však počítat s tím, že rozvoj vědy a techniky bude dál pokračovat. Je to rozjetý vlak, který nelze zastavit, snad jen občas přibrzdit. Vedle využití výsledků tohoto prohlubování a rozšiřování našich znalostí a zdokonalování technických nástrojů ve prospěch člověka a společnosti hrozí i jejich zneužití, které by mohlo dosáhnout netušených rozměrů.

Proto je také Orwellovo varování stále tak aktuální. Snad vás dovede toto mé vyprávění k tomu, že si Orwellův román nazvaný *1984* přečtete nebo vy, kteří jste ho už jednou četli, se k němu znovu vrátíte a znovu ho promyslíte.

Vybráno ze souboru esejí s pracovním názvem *Od informace k poznání*, který připravuje k vydání v roce 2007 SKIP v edici Aktuality SKIP.

JAK VYSLOVOVAT JMÉNA CIZÍCH AUTORŮ

Rubriku připravujeme ve spolupráci s Jednotou tlumočnicků a překladatelů, tituly do ní vybíráme z nabídky nakladatelů.

BARKER, Chris [**bárkr, kris**]: *Slovník kulturních studií*

CLAPP, Nicholas [**klep, nikolas**]: *Cesta do Ubáru*

DARK, Jason [**dárk džejson**]: *Hrob v ďáblově rokli*

HAZLITT, Henry [**hezlit, henry**]: *Ekonomie v jedné lekci*

MASTO, Raffaele [**masto raffaэле**]: *Cesta za svobodou*

NORBERGG, Johan [**norberg, johan**]: *Globalizace*

REES, Neil [**ris, nejil**]: *Prezident Beneš v Anglii*

TOMASI di LAMPEDUSA, Giuseppe [**tomázi dy lampedúza, džusepe**]: *Gepard*

WEEKS, Kent R. [**viks, kent ár**]: *Poklady Luxoru a Údolí králů*

YATES, Brock [**jits, brok**]: *Desperátská mašina. Harley-Davidson a hledání ducha Ameriky*

Tvorba knihovních fondů a informačních zdrojů ve světle standardu VKIS

V roce 2005 vydalo Ministerstvo kultury ČR metodický pokyn k vymezení standardu veřejných knihovnických a informačních služeb poskytovaných knihovnami zřizovanými a/nebo provozovanými obcemi a kraji na území ČR¹ (dále jen „standard“). Standardy a práce s nimi se pomalu stávají účinným nástrojem zjišťování kvality a dostupnosti služeb knihoven. Svědčí o tom množství knihoven, které standardy používají k porovnání své výkonnosti nebo porovnání výkonnosti knihoven v rámci svého regionu či kraje.

Národní knihovna ČR provedla na celostátní úrovni analýzu plnění standardu za rok 2005. Cílem celostátní analýzy bylo zjistit, jaké úrovně dosahují veřejné knihovny ve stanovených kritériích a zároveň sledovat vývoj, který knihovny učinily od roku 2002. Výsledky tohoto roku sloužily jako východisko při přípravě standardu. Standard vymezuje standardní hodnoty pěti ukazatelů výkonnosti knihoven. Hodnoty standardů jsou stanoveny pro každou z osmi kategorií obcí a měst, rozdělených podle počtu obyvatel. V následujícím příspěvku jsou uvedeny základní informace o plnění dvou standardů, které jsou zaměřeny na oblast doplňování knihovních fondů a informačních zdrojů. Kompletní zpráva: viz².

Výdaj na nákup knihovního fondu

Jedním z hlavních úkolů veřejné knihovny stále zůstává zpřístupňování tradičních doku-

mentů. Aby uživatelé této služby využívali, musí být knihovní fond kvalitní a aktuální, což znamená, že by měl být pravidelně doplňován o nové přírůstky z finančních prostředků zřizovatele knihovny. Tento standard proto zkoumá, jak velká finanční částka byla knihovnou vynaložena na nákup nových přírůstků v přepočtu na jednoho obyvatele obce či města, ve kterém sídlí. Hodnota tohoto standardu byla stanovena pro všechny velikostní kategorie knihoven ve stejném rozpětí 25 až 35 Kč na jednoho obyvatele.

Největší problémy s plněním standardu výdajů na nákup KF mají knihovny malých obcí v kategoriích do 3000 obyvatel. Procento plnění standardu se zde pohybuje v rozmezí 11,6 až 20,8 % knihoven. V kategorii od 500 do 1000 obyvatel se průměrná hodnota pohybuje výrazně pod hodnotou standardu a oproti roku 2002 se dokonce ještě zmenšila. V kategoriích obcí od 3001 do 10 000 obyvatel vykazuje hodnoty stanovené standardy méně než polovina knihoven (30,6 a 44,3 %).

Kategoriím knihoven v obcích nad 10 000 obyvatel se daří plnit standard nejlépe. Vykazují nadprůměrné hodnoty, tedy hodnoty vyšší než je rozmezí standardu. Podíl knihoven, které splňují nebo převyšují stanovené standardy, činí 62,3 % a 73,7 %. U poslední kategorie nad 40 000 obyvatel standard splňuje přesně polovina knihoven.

Vraťme se zpět k první kategorii knihoven

Výdaj na nákup knihovního fondu

počet obyvatel	knihovny celkem	knihovna nenakupuje	nesplňuje standard	splňuje standard	standard nesplňuje %	standard splňuje %	hodnota standardu Kč	průměr 2005 Kč ³	průměr 2002 Kč
1–500	3 061	1 687	2 693	368	88,0	12,0	25 až 35	20	22
501–1 000	1 180	340	1 043	137	88,4	11,6	25 až 35	15	22
1 001–3 000	831	104	658	173	79,2	20,8	25 až 35	18	22
3 001–5 000	170	10	118	52	69,4	30,6	25 až 35	23	22
5 001–10 000	140	5	78	62	55,7	44,3	25 až 35	25	22
10 001–20 000	69	2	26	43	37,7	62,3	25 až 35	37	22
20 001–40 000	38	1	10	28	26,3	73,7	25 až 35	42	22
Nad 40 001	34	0	17	17	50,0	50,0	25 až 35	28	22

do 500 obyvatel. Z analýzy vyplynulo, že 1687 (55 %) knihoven této kategorie nenakoupilo za celý rok do svého fondu ani jednu knihu. V knihovnách v obcích od 501 do 1000 obyvatel jde o 340 knihoven (téměř 30 %), které nevydaly na nákup knih během roku žádné peníze. V kategorii malých knihoven tak existuje poměrně velké procento knihoven, respektive provozovatelů knihoven, kteří do fondu své knihovny nenakupují žádné nové knihy. V některých knihovnách je nedostatek vlastních nových knih kompenzován alespoň staršími knihami získanými jako dary od občanů nebo od jiných knihoven a půjčováním novinek z výměnných fondů větších knihoven. To může knihovně pomoci oživit její vlastní fond a zvýšit počet výpůjček, přesto to nemůže být dlouhodobé řešení. Provozovatelé těchto knihoven, jakkoliv jsou limitováni finančními možnostmi, by neměli opomíjet jednu ze základních funkcí knihovny – půjčování knih. Je zřejmé, že zastaralý fond čtenáře k návštěvě neláká.

V celkovém pohledu splňuje standard 880 knihoven (16 %), 2494 knihoven (45 %) vykazuje nižší výdaje na nákup knihovního fondu a celkem 2149 knihoven (39 %) do svých fondů v roce 2005 nenakupovalo žádné přírůstky. Na druhé straně je možno konstatovat, že 16 % knihoven, které parametry standardu splňují, obsluhovalo 37 % celkové populace.

Počet knihovních jednotek doplněných do KF za jeden kalendářní rok

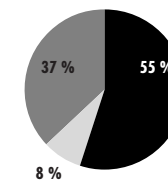
V porovnání s předchozím parametrem je počet relevantních knihoven, které vykázaly přírůstek, vyšší. Vysvětlení spočívá pravděpodobně v tom, že řada knihoven knihy a jiné dokumenty nenakupuje, ale získává přírůstky

Počet knihovních jednotek doplněných do KF za jeden kalendářní rok

počet obyvatel	počet knihoven	knihovna nedoplňuje	nesplňuje standard	splňuje standard	standard nesplňuje %	standard splňuje %	hodnota standardu k.j.	průměr 2005 k.j.	průměr 2002 k.j.
1–500	3 061	1 449	2 501	560	81,7	18,3	45 až 80	59	45–77
501–1 000	1 180	247	852	328	72,2	27,8	80 až 150	104	120
1 001–3 000	831	70	426	405	51,3	48,7	150 až 350	232	270
3 001–5 000	170	1	43	127	25,3	74,7	350 až 750	647	596
5 001–10 000	140	0	38	102	27,1	72,9	750 až 1 500	1 186	1 188
10 001–20 000	69	0	10	59	14,5	85,5	1 500 až 4 000	3 615	2 933
20 001–40 000	38	0	9	29	23,7	76,3	4 000 až 7 500	6 709	5 798
Nad 40 001	34	0	4	30	11,8	88,2	7 500 a více	20 925	14 157

% knihovnami obsluhované populace podle plnění standardu

- knihovny splňující standard obsluhují 37 % obyvatel
- knihovny nesplňující standard obsluhují 55 % obyvatel
- knihovny nedoplňující fond obsluhují 8 % obyvatel

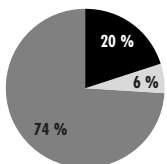
díky darům nebo převodům části fondu z jiné knihovny.

V první kategorii knihoven obcí od 1 do 500 obyvatel nedoplnilo svůj fond v roce 2005 žádnou knihovnu jednotkou 1449 knihoven, což je téměř polovina knihoven této kategorie. Standard v této kategorii splňuje pouhých 18,3 % knihoven. Ve druhé kategorii (501–1001 obyvatel) nedoplnilo fond 247 knihoven (21 %). Standard v této kategorii naopak plní 27,8 % knihoven. Průměrná hodnota objemu přírůstku knihovny této kategorie za rok 2005 dokonce oproti výchozím údajům z roku 2002 poklesla. Ve třetí kategorii knihoven již standard splňuje téměř polovina knihoven (48,9 %), ačkoli se průměrná hodnota přírůstku oproti roku 2002 také podstatně snížila. V dalších kategoriích stanovené standardy plní většina knihoven, konkrétně v rozmezí od 72,9 do 88,2 %.

Z tabulky je patrné, že největší problém s doplňováním svého fondu mají opět malé knihovny, které tak mnohdy fungují jen díky knihám zapůjčeným z výměnného fondu větších knihoven. Z tohoto hlediska se potvrzuje význam budování a využívání výměnných fondů dokumentů, které jsou financovány z prostředků na plnění regionálních funkcí. Tyto výměnné fondy jsou pro mnoho knihoven jediným zdrojem nových přírůstků. Každá knihovna v roce 2005 dostala ročně v průměru čtyři výměnné sou-

% knihovnamí obsluhované populace podle plnění standardu

- knihovny splňující standard obsluhují 74 % obyvatel
- knihovny nesplňující standard obsluhují 20 % obyvatel
- knihovny nedoplnující fond obsluhují 6 % obyvatel

bory, které v úhrnu měly 173 svazků. V roce 2003 bylo na nákup knihovních fondů krajskými knihovnamí vydáno 2,7 mil. Kč, ale tato suma poklesla v roce 2005 na hodnotu 2,5 mil. Kč a má sestupnou tendenci. Je tedy otázka, zda toto množství může uživatele v malých obcích plně uspokojit.⁴

Ostatní kategorie knihoven nemají většinou s plněním tohoto standardu větší problémy. Z celkového pohledu standard splňuje 1640 knihoven (30 %), které obsluhují 74 % všech obyvatel ČR. To naznačuje, že hodnoty standardu by mohly být v budoucnu v některých kategoriích knihoven zvýšeny. Můžeme konstatovat, a to i s přihlédnutím ke zmíněným „slabším“ kategoriím, že tento standard se daří knihovnám splňovat nejlépe.

Doplňování fondu zvukových, zvukově obrazových a multimediálních dokumentů (AVD)

Pro oblast doplňování AVD doporučuje standard, aby knihovny působící v obci s více než 10 000 obyvateli systematicky doplňovaly zvukové, zvukově obrazové a multimediální dokumenty.

Standard VKIS v tomto případě nestanoví velikost objemu fondu AVD. Jeho plnění lze

sledovat z údajů o objemu fondu AVD i z počtu výpůjček AVD. V roce 2005 mělo k dispozici fond AVD 403 knihoven, tj. 7,3 % z celkového počtu. Z tohoto počtu pouze 182 knihoven (3,3 %) vykázalo absenční výpůjčky, v ostatních případech šlo o knihovny, které AVD zpřístupňují pouze na místě ve svých prostorách. Rozsah fondu AVD je rozdílný a pohybuje se od několika jednotek do 100 000 AVD. Průměrný objem fondu AVD na 1000 obyvatel dosahuje 112 knihovních jednotek. Pokud se podrobněji zaměříme na tři kategorie knihoven z měst nad 10 000 obyvatel, zjišťujeme, že fondy AVD má k dispozici 65–88 % knihoven těchto kategorií. Celkem 32 knihoven ve velkých městech fondy AVD nevytváří a 52 knihoven neposkytuje absenční výpůjčky AVD. Je zřejmé, že v těchto městech a příslušných spádových oblastech je dostupnost AVD pro občany podstatně snížena. Pozitivním jevem naopak je, že s AVD pracuje aktivně celá řada knihoven z menších měst a obcí. Z celkového pohledu 403 knihoven s fondy AVD obsluhuje 59 % všech obyvatel. Knihovny, které poskytují absenční výpůjčky AVD, nabízejí své služby 49 % obyvatel.

Závěry

- Míra plnění standardů pro oblast doplňování knihovních fondů je zatím velmi nízká – pouze 16 % knihoven splňuje standard *Výdaj na nákup KF v přepočtu na 1 obyvatele* a 30 % splňuje standard *Počet knihovních jednotek doplněných do knihovního fondu*.
- Z celkového pohledu můžeme konstatovat, že knihovny, které mají problémy s plněním standardů (především ty, které nevykazují

žádné přírůstky ani výdaje na nákup KF), působí v malých obcích a procento jimi obsluhované populace není příliš vysoké. To ovšem neznamená, že by bylo nepodstatné. Naopak, cílem těchto standardů je poukázat na tyto nedostatky, aby byly viditelné a mohly být řešeny ku prospěchu uživatelů knihoven.

- Zásadní význam pro budoucnost knihoven v malých obcích a pro budování jejich knihovních fondů má vytváření a provoz výměnných

fondů, které jsou vytvářeny v rámci plnění programu podpory výkonu regionálních funkcí knihoven.

- Programy na podporu knihoven by měly motivovat knihovny i jejich provozovatele k poskytování finančních prostředků na nákup nových přírůstků.

VLADANA PILLEROVÁ
– VÍT RICHTER

POUŽITÉ ODKAZY:

- 1 Metodický pokyn k vymezení standardu veřejných knihovnických a informačních služeb (VKIS) poskytovaných knihovnamí zřizovanými a/nebo provozovanými obcemi a kraji na území České republiky. Praha: Ministerstvo kultury ČR, 2005. 6 s. Dostupný z: <http://knihovnam.nkp.cz/sekce.php3?page=03_Leg/01_LegPod/MethodVKIS.htm>
- 2 PILLEROVÁ, V. – RICHTER, V. *Vyhodnocení standardů veřejných knihovnických a informačních služeb za rok 2005: celostátní úroveň*. Praha: Národní knihovna ČR, 2006. 36 s. Dostupné z <<http://knihovnam.nkp.cz/docs/Vykony/StandardVyhodnoceni2005.pdf>>
- 3 Při výpočtu průměrných hodnot nebyly vyhodnocovány a započítávány knihovny, které v daném indikátoru vykázaly hodnotu „nula“, tj. například nevykázaly žádné výdaje při doplňování knihovního fondu, neuvedly počet přírůstků. Hlavním důvodem pro tento postup bylo, aby nulová hodnota, jako extrémní hodnota, podstatně neovlivnila celkový průměr dosahovaný knihovnamí, které byly ve stanovené oblasti aktivní. Všechny knihovny s vykázanou hodnotou „nula“ byly zařazeny do kategorie knihoven, které nesplňují dotýčný standard.
- 4 RICHTER, Vít. Špatná zpráva o úspěšném rozvoji českých veřejných knihoven. In *Knihovny současnosti 2006*. 1. vyd. Brno: Sdružení knihoven ČR, 2006. s. 17–42.

Knihovny současnosti 2006

Tematicky se čtrnáctý ročník konference Knihovny současnosti trefil do černého. Většina účastníků by potvrdila, že jednotlivé programové bloky měly výborně formulované zadání a byly naplněny příspěvky vyrovnané úrovně. Hned úvodní odpolední blok nazvaný **KNIHOVNY NA CESTĚ** nasadil latku hodně vysoko. Zahájil jej Petr Sak z Agentury sociologických výzkumů vystoupením **Kniha a četba v české společnosti na prahu digitálního věku**. Podstanou náplň jeho příspěvku tvořilo srovnání výsledků výzkumů z let 1992 a 2001 s výsledky výzkumu z r. 2005. Devadesátá léta jsou charakteristická nástupem masové kultury a nových technologií. Od roku 1992 do roku 2000 se radikálně snížila četba knih. Ještě v roce 1992 se podíl čtenářů, kteří přečtou za měsíc čtyři a více knih, pohyboval mezi 17 a 18 %, zatímco v roce 2000 činil 0–1 %. K největšímu

poklesu došlo ve věkové skupině 10–23 let, tedy mezi těmi, z nichž cca třetinu tvoří studenti vysokých škol. Naopak ubylo těch, kteří nepřečtou ani jednu knihu za měsíc a přibylí čtenáři jedné knihy měsíčně. V roce 1994 byla knihovna téměř dvakrát častěji majetkem nejmladší věkové skupiny mládeže (15–18 let) než osobní počítač a v současnosti mládež této zmíněné věkové skupiny vlastní osobní počítač třikrát častěji než knihovnu.

Ředitel Městské knihovny v Praze ing. Tomáš Řehák nazval své vystoupení (ale možná výstižnější by byl módní termín performance) **Existují dva druhy knihoven: ty, které se změní, a ty, které zaniknou**. Reagoval na změny, které v současnosti zaznamenává západoevropské knihovnictví a které charakterizuje velký odliv čtenářů z knihoven a zvýšená konkurence přicházející jednak z virtuálního pro-

Doplňování fondu zvukových, zvukově obrazových a multimediálních dokumentů (AVD)

kategorie knihoven	počet knihoven	mají fond AVD	nemají fond AVD	% s fondem AVD	% bez fondu AVD	průměrný počet AVD na knihovnu	počet AVD na 1 000 obyvatel
1–500	3 061	42	3 019	1,4	98,6	33	168
501–1 000	1 180	35	1 145	3,0	97,0	27	36
1 001–3 000	831	111	720	13,4	86,6	159	87
3 001–5 000	170	44	126	26,0	74,0	370	97
5 001–10 000	140	63	77	45,0	55,0	574	81
10 001–20 000	69	45	24	65,0	35,0	2 386	164
20 001–40 000	38	33	5	87,0	13,0	5 025	193
Nad 40 001	34	30	4	88,0	12,0	15 569	138
Celkem	5 523	403	5 120	7,3	92,7	2 017	112

storu, jednak z ostatních paměťových institucí, především muzeí a archivů. Knihovny, které na tyto změny nebudou schopny reagovat, ztratí opodstatnění své existence. A právě to, co tvoří ono opodstatnění, se snažil T. Řehák charakterizovat více emotivními prostředky a eskamotérskými kousky, které sám vtipně komentoval, než racionálními úvahami. Je třeba konstatovat, že byl velmi přesvědčivý a v auditoriu vyvolal silnou odezvu. Přestávka na kávu po jeho vystoupení byla velice přesně načasovaná.

Špatná zpráva o úspěšném rozvoji českých knihoven, kterou podal dr. Vít Richter, se týkala v podstatě stejné věci jako předchozí vystoupení, jen používala jiné výrazové prostředky. Jde o to, že knihovny stojí na prahu změny (a možná, že ho už překročily) čtenářského a informačního paradigmatu a budou se muset s touto změnou nějak vyrovnat. Protože na západoevropské knihovny už tato změna doléhá v plné síle a už byla podniknuta různá opatření, jak se s ní vyrovnat, bude třeba i mnohem důkladněji sledovat vývoj v zahraničním knihovnictví. Zároveň bude třeba mnohem intenzivněji přemýšlet o budoucnosti našich knihoven. V. Richter se z tohoto hlediska podíval na několik oblastí jejich činnosti: na doplňování knihovních fondů, na MVS, na přístup ke knihovním fondům prostřednictvím OPAC a souborného katalogu, na připojení knihoven k internetu a poskytování veřejného přístupu, na zpřístupňování elektronických informačních zdrojů ve veřejných knihovnách a na postup digitalizace dokumentů, na prezentaci veřejných knihoven na webu, na jejich vzdělávací, výchovné a komunitní aktivity, na provozní dobu knihoven a na přístup k uživatelům.

Charta klientských služeb (o níž měla referovat ředitelka Knihovny J. Mahena v Brně ing. Libuše Nivnická, která nakonec nemohla přijet, nicméně svůj příspěvek poskytla pro publikaci ve sborníku) je variací na totéž téma. Charta má přispět ke stabilizaci kvality poskytovaných služeb a ke spokojenosti uživatelů. Je metodou, která definuje, měří a kontroluje jednotlivé prvky knihovnického procesu tak, aby vedly ke kýženému výsledku. Knihovna v současné době realizuje pilotní projekt (zahájený koncem března a trvající 18 měsíců) na-

zvaný Charta pro občana, kde charta slouží jako nástroj zlepšování služeb. Přestože projekt ještě neskončil, už ve svém průběhu přinesl některé pozitivní momenty. Managementu knihovny zprostředkoval množství poznatků z oblasti řízení, výrazně podnítil iniciativu pracovníků organizace a jejich vůli vést otevřenou diskuzi, při níž dochází k lepšímu uvědomění souvislostí a systémové provázanosti prvků významných pro poskytování kvalitních služeb.

První jednací den uzavřela moderátorka celého bloku Jaroslava Štěrbová z Městské knihovny v Praze vystoupením nazvaným **Odhad, měření, hodnocení... cesty ke spokojeným klientům**.

Tím skončilo první plenární zasedání sečské konference, následujícího dne zasedaly – podle vžitých tradic – jednotlivé sekce, z nichž (s výjimkou jediné týkající se specializovaných knihoven) přinášíme referáty v následujících rádcích.

MĚSTSKÉ KNIHOVNY: VEŘEJNÁ KNIHOVNA SLUŽBA NEZNÁMÁ

Tak znělo motto jedné ze sekcí, v nichž se už tradičně zasedá druhý jednací den konference. V roli moderátorky zaskakovala za Libuši Nivnickou zkušená Zlata Houšková. I vystoupení v této sekci zachovala úroveň nastolenou předchozího dne.

Referující v prvním bloku příspěvků se s tématem *změna* (v přístupu ke službám knihoven) a *konkurence* (jak v ní obstat) vyrovnávali v různých rámcích. Jana Galášová z MK v Těšíně použila ve svém příspěvku nazvaném **Kam kráčejí české knihovny?** jednak historický rámec, jednak zajímavou paralelu ze života opic. **Knihovna pro kraj – knihovna pro město** byl název skvělého vystoupení ředitelky Krajské knihovny Františka Bartoše Zdeňky Friedlové týkajícího se změn rolí této knihovny i změn v jejich vazbách na knihovny kraje. Dr. Helena Gajdůšková z Masarykovy veřejné knihovny ve Vsetíně se mohla oprávněně pochlubit krásnou novou budovou, v níž už v této chvíli knihovna

poskytuje své služby čtenářům. Příspěvek nazvaný **Pět P v komunitní knihovně (přátelství, partnerství, příležitost, pomoc, projekty)** se však netýkal jen nové budovy, ale postavení, vztahů a rolí, které má knihovna ve své komunitě. O všechny tři příspěvky jsme jejich autorky požádali, takže se čtenáři mají na co těšit. **Konkurenceschopnost v podmínkách městské knihovny** byl název vystoupení Šárky Kašpárkové, ředitelky Knihovny Kroměřížska, v němž se zabývala vlivem zpracovávaných projektů, které pomáhaly rozvíjet znalosti některých vybraných nástrojů marketingu na utváření knihovny v konkurenčním prostředí.

Název vystoupení Hany Vackové charakterizuje přesně i jeho obsah: **Pět let knihovnou 21. století – Knihovna J. Mahena v Brně. Implementaci marketingu do činnosti MěK v Chemnitz** se zabývala Libuše Foberová z Filozoficko-přírodovědné fakulty Slezské univerzity v Opavě. Těto pozoruhodné knihovně se věnovala v článku v našem časopise i z hlediska řízení a připravuje pro Čtenáře i další témata. Vít Richter zahájil svůj referát (**Benchmarking knihoven – měření spokojenosti pracovníků a uživatelů knihoven**) citátem z konference CASLIN: *Pouze zákazník zhodnotí kvalitu; všechna ostatní hodnocení jsou nepodstatná*. To je lapidární vyjádření smyslu zavádění benchmarkingu do knihovnictví. **Krajská knihovna Karlovy Vary – multifunkční informační centrum regionu** byl název vystoupení Evy Žákové, ředitelky této knihovny. S pomocí dotace z programu SROP zrekonstruovali a zařídili budovu, kterou jezdí obdivovat knihovníci z celé republiky, ale vybudovali i moderní organizaci umožňující poskytovat služby na evropské úrovni. Ivana Rosslerová z Krajské knihovny Vysočiny ve svém vystoupení **Knihovna jako aktivizační centrum** hovořila především o těch programech a funkcích knihovny, které ve větší míře vyžadují aktivní přístup jejich „konzumentů“. Jde zejména o vzdělávací funkci knihoven a o Univerzitu volného času při KK Vysočiny.

Jak na nevraceče knih aneb Posilme prestiž knihovny byl poslední bod programu a obstaral ho – zajímavě a přesvědčivě – Vladislav Raška, ředitel knihovny K. Dvořáčka ve Vyškově. hj

INTERNET POMÁHÁ KNIHOVNÁM

Tradiční sekce přinesla opět pestrou paletu vystoupení zástupců firem, knihoven i institucí. Úvodní přednáška patřila stejně jako loni Naděždě Andrejčikové z Cosmotronu Bohemia. Tentokrát hovořila o tom, jak Cosmotron může pomoci knihovnám, pokud poskytují **informace o firmách, akcích, kulturních památkách**. Domnívá se, že na internetu je takových informací dostatek a je nutné je jen „sklidit“ a webové stránky knihovny propojit odkazy na ně. V tomto roce firma Cosmotron zpracovávala monitoring ze čtyř středoevropských deníků a v porovnání s pracně budovanou článkovou databází v SVK Kladno dosáhla u jednoho titulu až 60% shody. Další referující Václav Trunec z firmy KP-sys seznámil přítomné s **novým knihovním systémem KPwinSQL**. Zvláště detailně se věnoval webovému rozhraní a podpoře regionálních funkcí. Upozornil na skutečnost, že systém běží jeden měsíc v Krajské knihovně Františka Bartoše ve Zlíně. Své vystoupení zakončil demonstrací tzv. připomínkového systému, kde mají uživatelé možnost ovlivňovat svými příspěvky další vývoj systému. Na něj navázala Šárka Frantová ze společnosti SEFIRA. Ukázala, že firma, v níž pracuje, využívá systém **Request Tracker**. Ten umožňuje skupině lidí, například v rámci technické podpory, **inteligentně a efektivně řídit žádosti od zákazníků**.

Po přestávce začal blok vystoupení pracovníků Národní knihovny ČR. Nejprve Marie Balíková navázala na své vystoupení na sečské konferenci před dvěma roky. Tehdy svůj příspěvek nazvala **Harmonizace věcné katalogizace v Česku**: sen či realita a název zakončila otazníkem. Po dvou letech si již mohla dovolit vypustit slovo sen i otazník. S potěšením konstatovala, že se v poslední době situace výrazně změnila. Stále větší počet knihoven používá kategorizační schéma pro potřeby Konspektu. Postupně se vytvářejí i tematické mapy fondů jednotlivých institucí. Konkrétní způsob vyhledávání v tematickém portálu NK ČR pak demonstrovala na příkladu knih Václava Havla z předmětové kategorie Jazyk, lingvistika a li-

teratura. Eva Marvanová se nejprve zabývala definicí počítačové gramotnosti a připomněla, že obecně zahrnuje vizuální, počítačovou, digitální, síťovou a základní gramotnost. Poté stručně představila zahraniční organizace a instituce, které se zabývají **oblastí informační gramotnosti, a jejich programy**. Za pozitivní rys označila začleňování standardů informační gramotnosti do akreditačních řádů a školních osnov. I další vystoupení patřilo Evě Marvanové. V něm si položila otázku, zda **je cenzura a filtrování internetu dobrou službou**. Sama vidí východisko v informační výchově dětí a připomněla, že v naší republice by se musela možnost využívání filtračního software upravit legislativně z důvodu mravnosti. Ve Spojených státech amerických existuje takový zákon již od prosince 2000.

Následujících 13 minut patřilo zástupci Úřadu průmyslového vlastnictví. Místo Jany Pavkové vystoupila její příbuzná Zuzana Pavková s informací o **elektronizaci služeb Úřadu průmyslového vlastnictví**. V květnu letošního roku totiž došlo ke spuštění několika novinek. Přítomné seznámila s databází ochranných známek, databází patentů a uživatelských vzorů, databází průmyslových vzorů a s přehledem položek řízení. Tato služba umožňuje veřejnosti, aby elektronicky sledovala postup úřadu při práci s každou přihláškou. Na závěr upozornila, že úřad nyní testuje elektronické podávání přihlášek. Další blok vystoupení se věnoval knihovním webům. Nejprve Kateřina Hubertová z Knihovny města Hradec Králové představila **soutěž o nejlepší webovou stránku knihoven okresu Hradec Králové**. Ačkoliv je to nová soutěž (letos vstoupila do 2. ročníku), již dokázala motivovat i menší knihovny, aby se začaly prezentovat na internetu. Do soutěže se knihovny nemusejí hlásit, porota hodnotí všechny knihovní weby v daném regionu. Naproti tomu **celostátní soutěž Biblioweb**, o jejíž historii hovořil Aleš Brožek ze Severočeské vědecké knihovny v Ústí nad Labem, sice bude mít příští rok již 8. ročník, ale dosud se do ní nepřihlásily knihovny v Liberci, Litomyšli či Velkém Meziříčí, ačkoliv jejich stránky jsou kvalitní. Ani jeden ročník Bibliowebu naproti tomu nevynechaly městské knihovny v Klatovech, Ústí nad Orlicí a ve Vsetíně. Orlicko-

ústecká knihovna je zároveň nejméně úspěšnější, protože získala pět prvenství. Kateřině Hubertové patřilo ještě jedno vystoupení, v němž prozradila příčinu, proč v jejich okrese přibývají **weby malých knihoven**. Studentovi Fakulty informatiky a managementu UHK totiž hradecká knihovna zadala téma závěrečné bakalářské práce s názvem šablona webu pro malou knihovnu. Po připomínkách a doporučeních knihovníků vznikla potřebná pomůcka, která je vhodná k tvorbě stránek pro knihovny v obcích do 1500 obyvatel. Pro knihovny je zdarma a poskytuje ji Knihovna města Hradce Králové, protože odkoupila licenci. **S přehledem webových stránek muzeí** pak vystoupila Květa Hartmannová z Knihovny Uměleckoprůmyslového muzea. Přiznala, že muzejní knihovny mají oproti veřejným knihovnám pětileté zpoždění ve využívání internetu k propagaci svých činností. Přesto již 84 muzejních knihoven má svůj web a z toho 65 vlastní doménu a 20 online katalog. Poučné bylo i vystoupení Alice Martinkové ze Sjednocené organizace nevidomých a slabozrakých ČR. Přítomné seznámila s výsledky své diplomové práce, v níž **testovala webová uživatelská rozhraní pěti knihovních systémů**. Nejlepších výsledků dosáhl systém Clavius, nejhorší pak systém TinWeb a Kp-win. V diskusi pak vystoupil zástupce firmy LANius a upozornil, že úprava systémů, aby vyhovovaly zrakově postiženým uživatelům, v případě jejich systému vyžadovala jen asi pět hodin vývojářské práce. Zahanbit se nedala ani Studijní a vědecká knihovna v Hradci Králové. Její pracovnice Lenka Málková předvedla **kurz informační výchovy, který knihovna vystavuje na webu** a v současnosti patří k nejnavštěvovanějším. Kurz má šest modulů, ale modul *Vyhledávání v katalogu* není zatím kompletní, protože knihovna přechází na nový systém. Odpolední blok pracovníků Národní knihovny zahájila Eva Marvanová, aby předvedla přítomným **anglický portál o českém knihovnictví**. Anglicky hovořící uživatelé ocení, že si mohou stáhnout reprezentativní publikaci Libraries and Librarianship in the Czech Republic i že se z portálu dostanou jak na anglickou verzi portálu Knihovny.cz, tak do Jednotné informační brány. V budoucnu bude tento portál zajišťovat

službu Ptejte se knihovny. Danuše Vyorálková seznámila s **novinkami v bázi Adresář knihoven a institucí ČR (ADR)**, která má více než 3000 záznamů. Její předností je možnost vyhledávat podle různých hledisek (v diskusi se objevil požadavek, aby se daly snadno vyhledat knihovny, které na webu udržují adresáře knihoven v regionu) a aktualizovat data o „své“ knihovně. V tom případě je nutné požádat o přidělení hesla na adrese adr.ki@nkp.cz či adr.mvs@nkp.cz. **Upravené stránky Souborného katalogu ČR (<http://www.caslin.cz/>)** představila Eva Svobodová. Sdělila, že nyní připravovaná koncepce rozvoje budování Souborného katalogu ČR se na nich objeví 30. září a knihovnická veřejnost se k ní bude moci vyjádřit (což už je v tuto chvíli možné). Poslední trojice přednášek měla opět charakter spíše firemní prezentace, ale ti, kteří si na ně počkali, určitě nelitovali. Nejprve Pavel Jedlička z Oris Plus uvedl Ivana Thyssena z finské společnosti P.V. Supa. Ta dodává **knihovní zařízení pracující na bázi RFID** (bezpečnostní branky, snímače, výpůjční automaty aj.) a má zájem se dostat na český trh. Po nich Pavel Krbec z Ústavu výpočetní techniky Univerzity Karlovy uvedl Jana Pokorného ze stejného pracoviště. Byl předveden **systém Primo, který vychází z poznatků o chování uživatelů internetu**. Ti z 84 % začínají hledat v Google a jen 1 % hledá na webu knihovny. Primo je OPAC nové generace fy Ex Libris. Zastřešuje a rozšiřuje knihovní produkty, jako je OPAC, metavyhledávač nebo linkovací server. Poslední vystoupení patřilo Ivo Brožkovi z Pedagogické fakulty UJEP v Ústí nad Labem. Uvedl **přednosti systému RIS** firmy Comdat, který v knihovně využili při retrokonverzi knihovního katalogu. Další výhodou bylo, že 85 % záznamů našli pracovníci v katalogích jiných knihoven a stačilo je jen stáhnout.

Zvolená témata v dalších sekcích, které probíhaly současně, zřejmě způsobila, že tentokrát nebyl přednáškový sál zcela zaplněn. Ani ti, kteří přišli, nejevili letos ochotu příliš diskutovat. Věřme, že příští rok bude situace jiná.

ALEŠ BROŽEK

MOŽNOSTI PRO KNIHOVNY U NÁS A V ZAHRANIČÍ

Zajímavou změnou v programu letošní konference bylo zařazení pěti zahraničních příspěvků – tentokrát z Nizozemí. Zahraniční účast nebyla pro Seč zcela novinkou. Již v roce 2002 tu zazněly referáty francouzských kolegů a kolegyň. „Den francouzských knihoven“ tehdy zajišťovala a simultánní tlumočení financovala pařížská Veřejná informační knihovna (Bibliothèque d'information publique <http://www.bpi.fr/>). Letos bylo nové to, že čtyři čelní představitelé nizozemského knihovnictví pozvali a pobyt financovali Sdružení knihoven ČR.

Poslednímu plenárnímu zasedání sečské konference dominovalo pět holandských referátů, jejichž témata odpovídala zvolenému názvu. Při absenci zástupkyně Ministerstva pro místní rozvoj ing. Radky Soukupové zůstal na programu pouze jediný český příspěvek. Zhostil se ho PhDr. Vít Richter, který podrobně referoval o novele autorského zákona. Pak už mohla zahájit „nizozemské dopoledne“ vedoucí delegace paní Marian Koren.

Dr. Marian Koren pracuje v Nizozemském sdružení veřejných knihoven – Netherlands Public Library Association – NSVK nebo NPLA (anglicky viz <http://www.debibliotheken.nl/english>) jako vedoucí výzkumu a mezinárodních vztahů. Patří k uznávaným odborníkům v rámci evropských (EBLIDA) i světových knihovnických organizací (IFLA), kde zastávala mnohé významné funkce. Ve svém referátu nazvaném **Legislativní rámec veřejných knihoven v Holandsku** podala plastický obraz vývoje těchto knihoven od první veřejné knihovny z roku 1892 a založení spolku na podporu veřejných knihoven v roce 1908 přes rok 1921, kdy došlo k uznání odpovědnosti státu za veřejné knihovny, až po právní dokumenty poválečné doby a současnosti. Nechybělo informativní uvedení posluchačů do nizozemských „reálií“, názornými příklady nových aktivit a hlavně nových budov knihoven pak doplnil přednesený výklad promítnutý film o knihovnické práci v Holandsku.

S technikou musel trochu zápasit pan Jos Debeij, působící v NSVK/NPLA od ledna 2006

jako vedoucí pro strategii rozvoje knihoven. Kromě svého velice vtipného, byť poněkud kontroverzního vystoupení na téma **Veřejné knihovny – jejich spolupráce a struktura služeb** se totiž staral o promítnutí již zmíněného nizozemského filmu **Svět se mění, proto se mění i knihovny**.

Třetím členem delegace byla paní Marchien Oosterhuis-Strating, ředitelka Městské knihovny v Doetinchem, které je shodou okolností družebním městem blízkých Pardubic. Ve svém referátu, koncipovaném podle chronologie prací a událostí jednoho dne v této knihovně, poutavě seznámila posluchače s tím, jak knihovna pracuje, jaké aktivity rozvíjí, jaké má priority. Čtvrtým přednášejícím byl pan Paul van Riet, výkonný sekretář NBD/Biblion, který hovořil o své práci – tedy o **centralizovaných službách knihovně v Holandsku**. Vysvětlil, na jakých základech (fúzi NBD a Biblion v roce 2003) vznikla dnešní organizace a jaké služby poskytuje knihovně. Slova přednášejícího pak nápadně doplnil propagační film o činnosti a službách NBD/Biblion.

Závěrečné slovo dostala opět paní Koren. Vnesla světlo do našich jistě neúplných představ o tom, jaké **knihovnické spolky a asociace v Holandsku** existují a jak vzájemně spolupracují. Jako tajemnice špičkové federace nizozemských spolků a asociací, zvané FOBI (Federation of Organizations in the Field of Libraries, Information and Documentation), informovala o tom, jak taková spolupráce probíhá.

Zasluhou perfektního konsekutivního tlumočení paní Ivany Jichové z brněnské agen-

tury BOKS (a snad i faktu, že v konferenčním sborníku byly otištěny české překlady všech přednesených příspěvků) probíhalo „nizozemské dopoledne“ bez obtíží, rychle a srozumitelně. A vše důležité se vešlo do plánovaného času.

Referáty o rozvoji a zkušenostech nizozemských knihoven, o nichž bylo v nedávné době poměrně dost publikováno,¹ našly na konferenci živou odezvu. Byla vyjádřena nejen spontánním potleskem, závěrečnými děkovnými slovy a vyjádřením Zlaty Houškové, že se budeme snažit brzy dosáhnout výsledků nizozemských knihoven, ale i oznámením doc. dr. Jaromíra Kubíčka, že SDRUK hodlá v roce 2007 uspořádat studijní zájezd k návštěvě nizozemských knihoven. Úspěšně započatá spolupráce tedy bude pokračovat.

JARMILA BURGETOVÁ

Čtrnáctý ročník konference Knihovny současnosti 2006 potvrdil vzácnou schopnost jejích pořadatelů. Vždy, když konference začíná zapadat do stereotypu a ozývají se hlasy, že by se měla pořádat s roční přestávkou, najde se téma, které osvěží a zaujme tak, že na chvíli umlknou i ti největší reptalové. Přejme si, aby se tato schopnost projevila, kdykoli to bude potřeba.

P O Z N Á M K A :

- 1 • Nizozemské knihovnictví. Zvláštní číslo Bulletinu SKIP, ročník 13 (2003).
- Nizozemsko – Budoucnost pro veřejné knihovny – In: Strategie pro evropské knihovny. Praha, SKIP 2006, s. 6–16.
- Prchalová, Lea : Holandské knihovny. – Krok, 2005, č. 4, s. 33–38.
- Prchalová, Lea: Skrytá síla holandských knihoven. – Čtenář, 2006, č. 1, s. 11–12.

Noví nositelé medaile Z. V. Tobolky

Také letošní konferenci Knihovny současnosti v Seči zahajoval slavnostní akt udělování medailí Z. V. Tobolky. Čtyřem českým knihovnicím a jednomu českému knihovníkovi je předával předseda Sdružení knihoven ČR doc. PhDr. Jaromír Kubíček, CSc., a PhDr. Jiřina Bínová Kádnerová, předsedkyně Nadace knihoven ČR.

— Jaroslava KOLÁŘOVÁ

zavětřila veřejnému knihovnictví celý svůj život. V říjnu 1944 nastoupila jako dobrovolná knihovnice v knihovně v Brandýse nad Labem, o sedm let později byla již jmenována její ředitelkou. Pod jejím vedením se rozvíjely knihovny okresu Praha-východ, výborné pracovní vztahy profesionálních knihovníků vytvářela vlastním příkladem, svým přístupem k lidem byla oblíbenou vedoucí i kolegyní. Po odchodu do důchodu v roce 1983 se s knihovnou nerozloučila, ale pomáhala všude tam, kde bylo potřeba. Od roku 1990 pracuje v Městské knihovně v Čelákovících.

— Mgr. Františka SOKOLOVÁ, Dr.h.c.

absolvovala roku 1960 obory ruský jazyk a český jazyk na FF Univerzity Karlovy v Praze. Ve Slovenské knihovně pracuje od roku 1968. V ní se zásadním způsobem podílí na katalogizaci jejích fondů. Je uznávanou autoritou na určování a popis církevněslovenských, hlaholských a cyrilských starých tisků. Za českou stranu se účastnila mezinárodního projektu souborné bibliografie cyrilských a hlaholských starých tisků vedeného Ruskou státní knihovnou v Moskvě. Za činnost ve prospěch běloruské literatury a kultury získala v roce 2000 čestný doktorát univerzity v Polocku.

— PhDr. Bohdana STOKLASOVÁ

vystudovala v r. 1978 obor vědecké informace a knihovnictví na UK v Praze, v roce 1979 vykonala rigorózní zkoušku. V r. 1982 nastoupila do Národní knihovny ČR, kde později pracovala jako vedoucí oddělení analýzy a projekce v odboru automatizace. Zde se podílela na počátcích automatizace knihovnických procesů, měla rozhodující vliv na zavádění standardizace zpracování novodobých fondů. Intenzivně se věnovala

oblasti retrokonverze záznamů. Byla řešitelkou řady dalších projektů VaV, RISK či OSI, nyní se vedle českých projektů podílí i na projektech Evropské unie. K jejím nejvýznamnějším současným českým projektům patří např. Jednotná informační brána. V současné době působí jako ředitelka úseku novodobých fondů a služeb.

— Martina BÍLKOVSKÁ

pracuje v Jihočeské vědecké knihovně v Českých Budějovicích od září roku 1969 nepřetržitě ve službách se čtenářem, nyní na pozici vedoucí oddělení služeb studijního útvaru. Před rokem 1989 byla několikrát knihovnou doporučena k dálkovému studiu na katedře knihovnictví FF UK v Praze, kde vždy složila přijímací zkoušky na výbornou, ale nikdy nebyla z důvodů politické perzekuce otce přijata. Má vynikající schopnosti komunikovat s každým uživatelem a velmi dobré organizační schopnosti, které se zviditelnily zejména při organizování práce v knihovně při a po záplavách v roce 2002.

— Dr. Petr VOIT, CSc.

se od poloviny 80. let 20. století věnoval v Národní knihovně ČR obnově retrospektivní národní bibliografie nazvané Knihopis českých a slovenských tisků (připravil trojdílné Rejstříky a z jeho iniciativy začaly vycházet Dodatky ke Knihopisu). Od 1988 do 2002 byl externím učitelem nepravidelně otevíraného knihovnědného oboru na Ústavu informačních a knihovnických studií Filozofické fakulty UK. Nyní spravuje sbírku inkunábulí ve Strahovské knihovně Královské kanonie premonstrátů v Praze. Je autorem více než 70 časopiseckých studií a několika monografií. V současné době je v tisku jeho monumentální Encyklopedie knihy.

abr

!!! Redakce Čtenáře připomíná, že má další e-mailovou adresu: !!!

redakcectenare@centrum.cz

Do čísla přispěli >

■ **Petra Bartoníčková** – Městská knihovna v Březnici ■ **Ing. Aleš Brožek** – Severočeská vědecká knihovna v Ústí nad Labem ■ **PhDr. Jarmila Burgetová** – SKIP, Praha ■ **PhDr. Jarmila Okrouhliková** – Knihovna UMPRUM v Praze ■ **Mgr. Vladana Pillerová** – Národní knihovna ČR ■ **PhDr. Vít Richter** – Národní knihovna ČR ■ **BBus. Martina Rottová** – ExxonMobil Business Support Center Czechia, s. r. o. ■ **Dr. Phil. Siegfried Ulbrecht** – Slovanský ústav AV ČR ■ **Doc. PhDr. Rudolf Vlasák, CSc.** – ÚISK FF Univerzity Karlovy

Ministerstvo kultury ČR – odbor umění a knihoven vyhlašuje výběrové řízení pro rok 2007

na poskytnutí dotací knihovnám evidovaným podle zákona č. 257/2001 Sb., o knihovnách a podmínkách provozování veřejných knihovnických a informačních služeb (knihovní zákon), v platném znění a občanským sdružením podle zákona č. 83/1990 Sb., jejichž hlavním účelem je knihovnická a informační činnost či jejich podpora **na nekomerční projekty z oblasti knihoven.**

1) Program: Veřejné informační služby knihoven – VISK

(**VISK 2** – Mimoškolní vzdělávání pracovníků knihoven v oblasti ICT, **VISK 3** – Informační centra knihoven, **VISK 5** – RETROKON, **VISK 6** – Memoriae Mundi Series Bohemica, **VISK 7** – Kramerius, **VISK 8** – Informační zdroje a Jednotná informační brána, **VISK 9** – CASLIN a Národní autority ČR)

2) Grant: Knihovna 21. století – K21

(podpora práce s národnostními menšinami, podpora všeobecné dostupnosti knihovnických služeb pro občany se zdravotním postižením, kulturní, výchovná a vzdělávací činnost, ochrana knihovního fondu před nepříznivými vlivy prostředí)

Přihlášky a stanovené podmínky si vyzvedněte na adrese:
Ministerstvo kultury ČR, odbor umění a knihoven
P. B. 74, Maltézské náměstí 1, 118 11 Praha 1 – Malá Strana
<http://www.mkcr.cz>

VISK též na: <http://visk.nkp.cz/>

Knihovna 21. století též na: http://knihovnam.nkp.cz/sekce.php3?page=02_Knihovna21.htm

Bližší informace:

Mgr. Petra Miturová, tel.: 257 085 216 (VISK 2, 5, 6, 7, 8 a 9)
Stanislava Firstová, tel.: 257 085 357 (VISK 3 a K21)
PhDr. Vít Richter, tel.: 221 663 338

!!! Uzávěrka: 10. ledna 2007 !!!

Městská knihovna a Infocentrum v Březnici

Březnice je malé městečko v jižní části Středočeského kraje. Žije v něm přibližně 3500 obyvatel a je vybaveno základní infrastrukturou. Městská knihovna je spojena s Infocentrem a patří pod příspěvkovou organizaci města – Městské kulturní zařízení. I naše knihovna se blíží standardům, které by měla splňovat každá knihovna třetího tisíciletí. Od roku 2003, kdy jsme se přestěhovali do nových prostor, jsme za pomoci několika grantů MK ČR vybudovali knihovnu moderní, automatizovanou, knihovnu, která slouží nejen obyvatelům našeho města, ale i dalším občanům blízkého i vzdálenějšího okolí. V knihovně poskytujeme standardní knihovnické služby a v našich prostorách pořádáme nejruznější výstavy, vernisáže, besedy a přednášky. Umožňujeme tak široké veřejnosti prezentovat své zájmy, koníčky a záliby právě v knihovně. Protože fungujeme i jako infocentrum, nabízíme také klasické služby informačních center, tedy informace o našem městě a regionu, kopírovací a faxové služby, veřejný internet, prodej knih, map, pohledů, upomínkových předmětů atd. V městské knihovně je také redakce Březnických novin, na kterých se všichni zaměstnanci knihovny aktivně podílejí. Snažíme se, aby byli naši čtenáři a návštěvníci maximálně spokojeni a vycházíme jim vstříc i otevírací dobou, která je od pondělí do pátku od 8.00 do 17.00 hodin a v měsících červen až září je otevřeno i v sobotu od 8.00 do 12.00 hodin. Městskou knihovnu a Infocentrum najdete v Březnici na náměstí, dětské oddělení knihovny funguje v pronajatých prostorách na základní škole. Knihovna má tedy dvě různá pracoviště. To, že dětské oddělení působí právě na ZŠ, je velkou výhodou. Děti mohou knihovnu navštěvovat prakticky celý den, ráno již před vyučováním od 7.00 do 15.00 hodin. Práci s dětmi se tady věnuje knihovnice Hedvika Fořtová, která si dobře uvědomuje, jak těžká a důležitá je práce s nejmenším čtenářem. Každoročně se dětské oddělení knihovny připojuje k akcím, které jsou spojeny s oslavou

narození pohádkáře Hanse Christiana Andersena. Pravidelně probíhají akce jako Nocování v knihovně, Velké pasování prvňáčků na čtenáře, Malování na asfaltu, Čertovské a loupežnické řádění ad. Trochu nás mrzí, že ta nejdůležitější práce s dětským čtenářem, tedy klasická knihovnicko-bibliografická příprava, není zdaleka pro-pagována tak, jak by si zasloužila. A co všechno nás v letošním roce ještě čeká? V říjnu jsme se připojili k celostátní akci Týden knihoven. Absolvovali jsme besedy, nonstop čtení, výstavy ap. Na listopad jsme připravili oslavu ke Dni poezie, tentokrát na téma Kde domov můj. Již třetím rokem pořádáme soutěžní výstavu vánočních stromečků, malý vánoční koncert a prodejní výstavu keramiky.

A na závěr to nejdůležitější. Za pomoci grantu vypsáno KÚ Středočeského kraje, jsme získali peněžitou částku, s jejíž pomocí budeme moci realizovat přechod automatizovaného knihovního systému Lanius na nový, modernější Clavius. Naší prioritou bylo, je a bude získávat stále nové čtenáře a podporovat v nich lásku k literatuře a poezii. Konec roku se pomalu blíží, doufejme tedy, že ho budeme moci označit jako úspěšný. Daří se nám i díky naší ředitelce Daně Tuháčkové, bez jejíž podpory a pochopení bychom se neobešli. O knihovně a celém Městském kulturním zařízení se dozvíte více na www.kulturabreznice.cz. Děkujeme také knihovnickému měsíčníku Čtenář. V naší práci je pro nás dobrým pomocníkem, který informuje, radí a také inspiruje.

PETRA BARTONÍČKOVÁ
knih.breznice@volny.cz

Hanácké Atény přivítaly seniory SKIP

Od prvního *menšího* celostátního setkání knihovnických seniorů uplynulo letos na podzim sedm let. Uskutečnilo se koncem října 1999 zásluhou významné chebské knihovnice, dnes seniorky Clotyldy Douchové (a její rodiny) ve Františkových Lázních. Osmnáct seniorů na tento úspěšný dvoudenní pobyt v západočeských lázních jistě rádo vzpomíná.¹

Myšlenku pravidelných setkávání seniorů a založení Klubu seniorů neúnavně podporovala známá ostravská knihovnická seniorka PhDr. Nada Ježková. Slovo „podporovala“ však zní příliš slabě a nezávazně. Ona totiž tato setkání sama realizovala: nejprve – pokud vím – v regionálním měřítku (Rožnov pod Radhoštěm) a později také na celostátní úrovni (Železnice).

Zasela dobré sémě. Ač jsme se s doktorkou Ježkovou žel museli počátkem září 2003 rozloučit, „její region“ nesl tyto myšlenky a snahy dále a v srpnu 2004 připravil pro seniory další, již třídenní setkání seniorů v Lipníku nad Bečvou. Zúčastnily se jej tentokrát tři desítky seniorů. Městská knihovna v Lipníku a regionální výbor SKIP Moravskoslezského a Olomouckého kraje odvedly kus dobré práce. Podle odezvy v tisku i podle osobních výpovědí bylo toto *první velké setkání seniorů SKIP* velice úspěšné.^{2, 3}

Jihomoravský regionální výbor SKIP a Knihovna Kroměřížska měly tedy na co navazovat, když letos počátkem května rozesílaly pozvánky na *druhé celostátní setkání seniorů* v Kroměříži. Nabízený třídenní program byl velice lákavý. Dovedu si představit, kolik mravenčí přípravné práce bylo nutno vykonat, nežli se tři desítky seniorů z celé republiky mohly sjet do srpnové Kroměříže.

O dobré organizační přípravě svědčilo to, že přihlášení přijížděli do Kroměříže „vyzbrojeni“ podrobnými pokyny a informacemi o programu, ubytování i městské dopravě. Ve středu 16. srpna 2006 za krásného letního počasí jsme se po poledni sešli na Velkém náměstí

před radnicí. Byli jsme pozváni do obřadní síně, kde nás po srdečném přivítání místostarostka Kroměříže Mgr. Jitka Dvořáková zaslavně informovala o úspěších a plánech rozvoje města. Na závěr jsme byli obdarováni taškou s informačními materiály a mohli jsme sejít na náměstí po venkovním schodišti určeném jen pro významné hosty a svatebčany.

Cestou do knihovny, kde náš program odpoledne pokračoval, jsme mohli obdivovat krásy rekonstruovaného a dobře udržovaného historického centra města. V Knihovně Kroměřížska nás vlídné kolegyně a mladý kolega z knihovny (Kamila Brablíková, Petra Lucassenová, Petr Dvořák) „usídlili“ do přednáškového sálu, kde jsme měli neustále k dispozici kávu, čaj, vodu i něco k zakousnutí.

Slovo pak převzala ředitelka knihovny PhDr. Šárka Kašpárková, která nás nejprve seznámila s historií kroměřížské veřejné knihovny, ta se v průběhu sta let své existence celkem patnáctkrát stěhovala. V nynější budově, postavené v osmdesátých letech 20. století pro kino Slovan, knihovna sídlí (po generální rekonstrukci v období let 1994–1997) od roku 1998. Jednotlivá moderně vybavená oddělení jsme měli možnost si podrobně prohlédnout a pohovořit si se zaměstnanci.

První den pobytu v Kroměříži jsme po společné večeři zakončili neobyčejně zajímavou pěší procházkou historickým centrem města s průvodcem nad jiné kompetentním – s místním patriotem panem Mgr. Antonínem Lukášem. Tento milý, vlídný a znalostmi nabitý pán byl – jak jsme se dozvěděli – v šedesátých letech ředitelem knihovny, z politických důvodů byl v době „normalizace“ z funkce odvolán. V devadesátých letech – několik let před odchodem – působil jako ředitel zámku.

Čtvrteční zasedání mělo výrazně *profesní* charakter. Do programu kromě místních činitelů přispěli i významní hosté. V prvé řadě to byl generální ředitel Národní knihovny ČR v Praze Mgr. Vlastimil Ježek. Pln nadšení pro

své poslání nás informoval o přípravách výstavby nové budovy pro Národní knihovnu v Praze na Letné a o plánované revitalizaci Klementina. Zajímavé bylo i vystoupení hostů ze Zlína – ředitelky tamější Krajské knihovny Františka Bartoše PhDr. Zdeňky Friedlové a její kolegyně Evy Peprníčkové, které se věnovaly činnosti veřejných knihoven ve Zlínském kraji. Dopolední blok přednášek uzavřel PhDr. Vít Richter, ředitel Knihovnického institutu NK ČR a předseda SKIP, velice zajímavým příspěvkem zaměřeným – s využitím četných analýz a také zahraničních zkušeností („Léčba Dánskem“) – na budoucnost knihoven v informační a znalostní společnosti. Z dalších hostů chci ještě jmenovat PaeDr. Vladislava Rašku, ředitele Knihovny Karla Dvořáčka ve Vyškově (ten zval k účasti na happeningu, připravovaném na 22. září k letošnímu Týdnu knihoven pražským regionálním výborem SKIP) a Radovana Jančáře, ředitele Knihovny Bedřicha Beneše Buchlova v Uherském Hradišti.

Odpoledne bylo věnováno prohlídce Arcibiskupského zámku, světoznámé obrazárny i zámecké historické knihovny. Zahrady zapsané na seznamu UNESCO – Podzámeckou i Květnou, které nebylo možno ve společném programu absolvovat, si většina účastníků stačila prohlédnout ve volném čase. Po prohlídce zámku nás čekal ještě další velmi zajímavý bod programu – návštěva arcibiskupských vinných sklepů spojená s ochutnávkou vín.

Korunou dne byla příjemná „společenská večeře“, na níž jsme byli obdarováni pěknými keramickými suvenýry. Z opožděného osobního představení účastníků setkání se neplánovaně stala zajímavá, upřímná a bezprostřední беседа o dobrých i zlých časech, které přítomní během svého života v knihovnické profesi prožili.

Páteční dopoledne 18. srpna – v závěrečný třetí den setkání – jsme strávili opět v Knihov-

ně Kroměřížska. Zástupkyně ředitelky Mgr. Daniely Hebnarové nás seznámila s činností Centra celoživotního vzdělávání, které kroměřížská knihovna vybudovala v rámci projektu spolufinancovaného Evropským sociálním fondem a státním rozpočtem ČR. Z těchto prostředků byla financována rekonstrukce suterénních prostorů knihovny a vybavení osobními počítači. Centrum zajišťuje dlouhodobé akreditované kurzy počítačové a informační gramotnosti a kurzy „Motivace, komunikace a osobnostní rozvoj“. Úzce spolupracuje s Úřadem práce v Kroměříži, s Centrem pro zdravotně postižené a samozřejmě s Městským úřadem v Kroměříži. V dopoledním programu zazněly ještě informace o spolupráci knihovny s neziskovými organizacemi a o propagaci regionálních autorů a osobností.

Závěrečné poděkování jsem jménem všech účastníků adresovala dr. Kašpárkové a jejím spolupracovníkům, vyzdvihla jsem mimo jiné zejména fakt, že program měl překvapivě vyvážený charakter – poznávací, informační, profesní i relaxační složky byly v naprosté rovnováze. Z řad účastníků zaznělo přání, aby se setkání seniorů SKIP konala každý rok. Prý jsou teď na řadě Jihočeši.

Za skvělou organizací a mimořádně obětavou péčí o spokojenost všech zúčastněných seniorů patří kolektivu Knihovny Kroměřížska vřelý dík!

JARMILA BURGETOVÁ

Foto z archivu autorky článku

LITERATURA :

- 1 Viz Burgetová, Jarmila: Rok 1999 – rok seniorů. Bulletin SKIP, 1999, č. 4, s. 17
- 2 Jc: Setkání knihovnických generací v Lipníku nad Bečvou. Čtenář, 2004, č. 10, s. 332
- 3 Šifelcová, M.: Setkání knihovnických seniorů ČR. Bulletin SKIP, 2004, č. 3, s. 15

Výhody a nevýhody mobilních knihoven

Mobilní knihovny jsou bezesporu velice výhodné z hlediska pořizovacích nákladů (za pět milionů by se nedala pořídit žádná pobočka knihovny), na druhou stranu náklady na jejich provoz nejsou vždy nízké (např. u bibliobusů). Jejich další nespornou výhodou je právě mobilita, snadno mohou obsloužit postižené, staré či nemohoucí lidi. Rychleji se dostanou do oblastí, které jsou vzdálené civilizaci, a proto jsou velmi prospěšné v šíření gramotnosti.

Jediná věc, kterou považují za obrovskou nevýhodu mobilních knihoven oproti kamenným, je nemožnost navštěvovat bibliobus kdykoli, kdy čtenář sám chce či potřebuje. Proto si myslím, že v centru Prahy a jiných velkých měst (kromě okrajových částí) má bibliobus význam pouze při rekonstrukcích stálých poboček (jako tomu bylo kupříkladu na Opatově v Praze) či při jiném dočasném uzavření stálé pobočky. Čtenáři se totiž nevyplatí čekat několik dní na příjezd bibliobusu (navíc pokud nemá dostatek času), vyhledá raději nejbližší či jemu rozsahem vyhovující kamennou knihovnu.

Je samozřejmé, že systém knihoven by nemohl stát pouze na síti těch mobilních, ale že úloha pojízdných či jinak mobilních knihoven je zajišťovat knihovnické služby a šířit vzdělanost právě v těch oblastech, kde nejsou stálé kamenné pobočky (ať už z jakýchkoli důvodů), a tím suplovat (nebo dokonce plně zastávat) roli chybějících knihoven. Je mnohonásobně lepší mít v místě bydliště zastávku bibliobusu, než prodávající, dlouhá léta se nerozvíjející a základní funkce neplnící kamennou knihovnu.

Mobilní knihovny v zahraničí

V zahraničí mají mobilní knihovny poměrně dlouhou tradici, přizpůsobily se totiž přírodním a kulturním podmínkám dané země a dnes je to velmi rozvinutý a využívaný pomocník doplňující kamenné knihovny. Výčet zemí či oblastí je výběrový a jeho snahou je postihnout základní rozdíly a odlišnosti.

EVROPA Německo

Síť mobilních knihoven v Německu, Rakousku a Švýcarsku je velmi hustá a rozvinutá, většina městských knihoven ve větších městech má alespoň jeden svůj bibliobus či pojízdnou knihovnu, a ta zde sehrává svoji doplňující roli. Celkem 78 městských a veřejných knihoven využívá služeb pojízdných knihoven. Německo ale nevyvíjí aktivity v oblasti mobilního knihovnictví pouze v rámci svého území. Letos již patnáctým rokem spolupracuje s Nikaraguou na projektu Bibliobus do Nikaragui, který Německo nyní zajišťuje především po finanční stránce. Zpočátku se jednalo kromě finanční podpory i o odborné konzultace a organizační spolupráci.

Veřejná knihovna v Berlíně (Öffentliche Bibliotheken Berlin) zásobuje pomocí tří bibliobusů okruh všech 30 základních škol v tomto okrsku. Zvláště malí čtenáři, kteří nemají možnost si zajet do knihovny, ocení výhody pojízdných knihoven. Bibliobusy přivázejí knihy pro začátečnické čtenáře, audiokazety, hudební i audiovizuální CD, komiksy, videokazety, DVD a výukový počítačový software. Malí školáci mají k dispozici asi 24 000 materiálů, učitelky a učitelé mají zase možnost objednávat tematické vyučovací krabice a nechávat je zdarma doručovat do škol.

Městská knihovna Drážďany (Städtische Bibliotheken Dresden) má v místech, kde nejsou žádné stálé kamenné veřejné či školní knihovny 28 stanic bibliobusů, dále má zařízení donáškovou službu pro postižené, nemocné a staré lidi. Sociálně slabí mají zase všechny služby knihovny zdarma.

Při **Městské knihovně Frankfurt nad Mohanem** (Stadtbücherei Frankfurt am Main) fungují dva bibliobusy, které obsluhují 32 stanic v městské a příměstské oblasti. Dohromady pojízdné knihovny disponují více než 40 000 dokumenty, každý bibliobus uveze 5000 svazků, zbytek je ve skladu. Nabídka pro

děti a mladistvé zahrnuje obrázkové knihy, povídky, komiksy, odbornou literaturu (především učebnice a dětské encyklopedie), hudební i počítačové CD ROM, magnetofonové kazety a časopisy určené pro děti. Dospělým nabízejí beletrii, odbornou a populárně naučnou literaturu, cestopisy a jazykové kurzy na CD ROM a kazetách, hudební a další výukové CD ROM a magnetofonové kazety, noviny a časopisy. Mezi další služby pojízdných knihoven patří telefonické předobjednávky a prodloužení výpůjček, poskytování a neplacená rozvážka výukových balíčků pro základní školy, školky, školní družiny a jesle. Telefonické prodloužení funguje tak, že čtenář nahlásí své jméno a příjmení, termín vrácení výpůjčky a jméno ulice či zastávky, kde bibliobus stává.

Hamburská veřejná knihovna (Hamburger Öffentliche Bücherhallen) provozuje také bibliobusy, které projíždějí příměstské okruhy Hamburku a přiléhající vesnice, celkem se jedná o 36 zastávek. V dopoledních hodinách bibliobusy pravidelně navštěvují 17 základních škol a 5 dětských domovů a dalším, které dosud pravidelně nenavštěvují, dělají ukázkové prezentace. Četbu podporují nabídky, které se zaměřují na vychovatele v mateřských školách, dětských domovech a na učitele v předškolních ročnících a na základních školách. Pojízdné knihovny jsou v provozu od pondělí do pátku mezi 9.00 a 18.00 hodinou. Pro děti se v rámci bibliobusů pořádají různé zábavní akce spojující hry s četbou a zájmem o knihy, například pro nejmenší nečtenáře první setkání s knihou, promítání obrázkových knih, předčítání pro starší děti, ukázková výroba knih v nakladatelství, ukázková rezervace a výpůjčky z různých médií, představování knih a autorská čtení. Kromě konzultací nabízejí pojízdné knihovny rešeršní činnost a půjčování výukových kufrů, které obsahují 10 až 20 tematicky zaměřených materiálů.

Pojízdná knihovna **Městské knihovny v Hannoveru** (Stadtbibliothek Hannover) staví v jedenácti stanicích každých čtrnáct dní, v jedné stanici pak jednou týdně, zastávky trvají vždy celé odpoledne, dopoledne knihovna doplňuje své zásoby ve skladu. Pojízdná knihovna nabízí 4500 románů, odborné literatury, dětských knih, magnetofonových kazet, hudebních CD,

videokazet, DVD a CD ROM a také informační materiály a brožury se svou aktuální nabídkou. Všechny nedostupné materiály lze přes pojízdnou knihovnu objednat a ta je v následujícím možném termínu doručí.

Mnichovská městská knihovna (Münchner Stadtbibliothek) má kromě stálých poboček ještě pět moderních bibliobusů, jejichž služby jsou zcela zdarma. Knihovny se pohybují v městských čtvrtích bez stálé pobočky a v okrajových částech města, přivázejí okolo 25 000 dokumentů a dva bibliobusy určené pro dospělé mají 29 stanic, ve kterých poskytují své služby od pondělí do pátku v odpoledních a večerních hodinách. Tři bibliobusy se specializují na děti, a i služby jsou přizpůsobeny malým čtenářům. Celkem navštěvují 75 škol různých typů a zaměření, proto i literatura je rozmanitá – od klasické přes komiksy až po učebnice a výukové programy na procvičování. Bibliobusy pro děti mají 68 stanic a své služby nabízejí od pondělí do pátku v dopoledních i odpoledních hodinách.

Na začátku každého školního roku navštěvují knihovníci z bibliobusů jednotlivé třídy, aby je informovali o změnách stanicích, otvíracích hodinách a aby nalákali nové čtenáře. Kromě odborných konzultací nabízejí speciální doporučení a výběrové seznamy knih, které by si menší čtenáři měli přečíst. Vyučovací balíčky jsou určeny především pro první třídy jako zábavný doplněk při vyučování.

Městská knihovna Offenbach (Stadtbibliothek Offenbach) provozuje jednu pojízdnou knihovnu, která jezdí každý všední den mimo čtvrtek od 9.30 do 16.15 a obsluhuje čtenáře v okrajových, příměstských a satelitních čtvrtích. Kromě knih půjčuje čtenářům hry, magnetofonové kazety a CD. Pro školy pořádá speciální prohlídky a semináře.

Netypickým příkladem je **Vogtlandská knihovna Plavno** (město ve východním Německu, původně srbská osada), která vlastní spolu se třemi dalšími knihovnami v této oblasti jeden bibliobus. Ten objíždí 50 obcí a má 780 stálých čtenářů, kteří podle výsledků statistik uskuteční více výpůjček na jednoho čtenáře než ve veřejných knihovnách. Samotné půjčování v bibliobusu probíhá pomocí laptopu a na konci každého dne se záznamy přehrávají do centrální evidence v Plavně. Čtenáři

si mohou objednávat a rezervovat knihy elektronicky, přes centrální knihovnu nebo přímo v bibliobusu.

Pojízdnou knihovnu obsluhuje jeden pracovník, který zároveň bibliobus řídí. Každá obec je navštívena jednou v měsíci, denně stihne bibliobus podle délky zastávek zajet do tří a více obcí. Velkou výhodou je, že bibliobus obsluhuje obce, které nemají veřejnou knihovnu, a že systém objednávek a nabídky knih je pružný a rychlý. Nevýhodou je především atypická pracovní doba obsluhujícího personálu (do večerních hodin) a krátká životnost bibliobusu.

Příklad fungování a efektivního využívání pojízdnych knihoven v německy mluvících zemích by byl vhodný pro naši zemi. Poměrně hustě rozšířená síť knihoven je zde v hůře či špatně dostupných oblastech a na předměstích měst doplněna o mobilní knihovny (v případě Německa se vždy jedná o bibliobusy a pojízdne knihovny), které vhodně doplňují knihovnické služby a jejich dostupnost. Navíc naši sousedé řeší i stejné problémy, mnoho bibliobusů je starých a opotřebovaných a na nové často nejsou peníze, takže by nám jejich postupy, návody a řešení (ať už dobrá, či špatná) v oblasti mobilního knihovnictví mohly sloužit jako skvělý příklad.

Skandinávské země

Mezi nejvyspělejší knihovny v Evropě patří ty skandinávské, pro něž jsou mobilní knihovny jako doplněk kamenných naprostou samozřejmostí. Například v Norsku a Švédsku mají mnohaletou tradici plovoucí knihovny čili parníky, které navštěvují ve stanovených dnech přímořská města, kde obvykle na několik dní zakotví a poskytují své služby. Plovoucí knihovny jsou kromě skandinávských zemí hojně využívány i v Thajsku a na Aljašce.

Švédsko má dvě plovoucí knihovny – jedna doručuje knihy obyvatelům západního pobřeží (především v Gothenburgském hrabství) a druhá východního pobřeží (v okolí Stockholmu). Plovoucí knihovna stockholmského souostroví je vlastně osobní parník pojmenovaný Gurli, v němž je místo pro 3000 knih a každý rok má knihovna přibližně 10 000 výpůjček. Gurli obsluhuje dvakrát do roka až 25 míst na souostroví a kromě doručování knih k izolovaným

komunitám, sehrává důležitou roli při práci s veřejností a při rozšiřování kultury. Na typickém švédském pobřeží poskytuje plovoucí knihovna školákům velmi příjemné přerušení a vytržení ze stereotypu obyčejného školního dne. Starší děti mají možnost účastnit se knihovnických lekcí, zatímco mladší děti obvykle poslouchají vyprávění „pohádkáře“ (knihovníka v dětském oddělení), který předčítá či vypráví různé pohádky a příběhy z mytologie. Doprovodnými programy jsou obvykle divadelní představení a koncerty hudebních skupin, dospělí čtenáři se zase těší z filmů, přednášek, autorských čtení a hudebních koncertů.

Gothenburgská plovoucí knihovna byla spuštěna na vodu v roce 1956 se zvláštním důrazem na službu přistěhovalcům a uprchlíkům v oblasti západního pobřeží. Díky tomu dodnes loď přiváží kromě švédské literatury i literaturu v cizích jazycích, přibližně 7000 knih. Loď, kterou užívá hrabství Gothenburg, je větší než Gurli, takže je na palubě více místa pro jakékoli aktivity knihovny. V dobách, kdy byl rybářský průmysl v krizi a rybářské lodě tudíž neměly žádné využití, bylo v této oblasti v provozu i pět plovoucích knihoven najednou.

Mezi početnou loďní flotilu západního pobřeží **Norska** patří plovoucí knihovna jménem Epos, která je dlouhá 25,20 m, má hliníkovou konstrukci a svým vnitřním rozvržením je uzpůsobena pro knihovní služby. Loď Epos je soukromým majetkem, ale během zimního období, které zde trvá šest měsíců, je v nájmu krajských knihoven v Alesundu, Forde a Bergenu, aby přivázela knihy a studijní materiály lidem žijícím na ostrovech a fjordech. Na palubě lodi pracuje kapitán, jeden kvalifikovaný námořník, kuchař a dva až tři knihovníci, kteří s sebou přivázejí 6000 knih. Dvakrát ročně navštíví Epos přibližně 250 přímořských vesnic a loď často opustí až 300 knih najednou. Tyto knihy jsou zanechány u kontaktní osoby, která má v daném místě na starosti jejich distribuci a opětovný sběr. Stejně jako plovoucí knihovny ve Švédsku, tak i Epos v Norsku je jedinečná loď přinášející kulturu do geograficky těžko dostupných míst. Téměř každý večer nabízí knihovna různé kulturní akce, jako jsou přednášky, promítání filmů, hudební koncerty a další druhy zábavy.

Finská **Městská knihovna Helsinky** (Helsingin Kaupungin Pääkirjasto), která má po městě 35 poboček, vlastní dva bibliobusy. Ty objíždějí každý den od 8.00 do 18.00 hodin celé město, především jeho okrajové části, a nabízejí své služby (výpůjčky, internet zdarma, doprovodný program pro děti i dospělé aj.).

Je jasné vidět, že vlády v těchto zemích věnují knihovnám odpovídající pozornost a v různé míře je finančně zabezpečují a podporují. Navíc právě severské knihovny jsou často spolufinancovány ze soukromých zdrojů, což hraje také velkou roli. Díky této finanční podpoře mají knihovny dostatek prostředků na výstavbu nových poboček, nákup bibliobusů a dotování různých projektů podporujících rozvoj knihovnických služeb. Právě díky mobilním knihovnám se knihovní služby dostanou i do míst, ve kterých by kamenná knihovna být nemohla, a tak se zde vzdělanost šíří i v odlehlých a téměř pustých koutech a stírá se rozdíl mezi venkovem a městem.

Slovensko

Mobilní knihovny začaly na Slovensku fungovat před jedenácti lety díky projektu holandské vlády, holandského Ministerstva zdravotnictví, sociálních věcí a kultury a slovenského Ministerstva kultury s názvem *Bibliobusy*. Cílem tohoto projektu bylo zařadit bibliobusy jako doplňkovou, navazující službu do systému knihoven. Realizace projektu v **regionu Svidník** byla financována holandskými partnery a byla rozplánována do dvou let, a to ve třech etapách. První dva bibliobusy byly slavnostně uvedeny do provozu 20. října 1993 a dnes poskytují vzdělávací a informační služby již v 74 obcích na východě Slovenska. V roce 1994 znamenaly bibliobusy již 140 000 výpůjček a obrovský nárůst čtenářů. Bibliobusy nabízejí (kromě standardních absenčních i prezenčních výpůjček, prodloužení a rezervací) i bibliografické a konzultační služby, informační služby, donášku knih až do domu pro hendikepované čtenáře a donášku zvukových dokumentů pro zrakově postižené. Dále organizují kulturně vzdělávací akce, soutěže a kvízy pro mateřské a základní školy. Tento projekt byl velmi úspěšný a vedle finančního efektu pomohl na Slovensku rozšířit knihy, četbu a tím i infor-

mace do nejdlehlých míst, k seniorům, nemocným a hendikepovaným lidem. Knihovny v tomto projektu často zapojují do práce dobrovolníky a mládež.

Velká Británie

Ve Velké Británii je mobilní knihovnictví poměrně rozšířenou doplňkovou formou, zásadně se jedná o *book on wheel*, nákladní automobily poskytující knihovnické služby, nebo o bibliobusy. Pojízdne knihovny mají vždy svůj sklad, který se rozsahem vyrovná stálé pobočce a který je pro knihovníky zázemím a pro automobily garáží. Typickým příkladem je **oblast Sandwell**, která má necelých 300 000 obyvatel a je umístěna ve středu západního hrabství, úzce přiléhající k Birminghamu.

Pojízdna knihovna v Sandwellu slouží čtenářům již od roku 1982, je vyrobená z podvozku a karoserie nákladního automobilu. Má velmi široký výběr knih a zvukových záznamů knih všech možných žánrů a pro všechny věkové kategorie. Konkrétně se jedná o fond o 21 000 svazcích, který obsahuje všechno – od románů, rukopisů, povídek přes odbornou a naučnou literaturu až po komiksy. Přímou v pojízdne knihovně je čtenářům k dispozici výměnný fond obsahující 3700 svazků. Knihovna pravidelně zastavuje napříč celou oblastí a každou stanici navštěvuje přinejmenším jednou měsíčně, většinou však mnohem častěji. Uskuteční 23 zastávek pro veřejnost a ve školách obsluhuje 11 školních skupin složených ze 46 jednotlivých tříd. Tímto osobním přístupem se knihovna snaží zvýšit zájem o četbu a vzdělání.

Veřejnost má k dispozici počítač napojený na internet, skener, tiskárnu a mnoho informací dosažitelných na CD ROM. Stejně jako v ostatních knihovnách v regionu jsou přístup na internet, elektronické nosiče i veškeré výpůjčky zdarma. Mezi další služby knihovny patří přinášet informace z aktivit mediátéky, rešeršní činnost, rezervace ze všech fondů a v neposlední řadě partnerství se zástupci různých čtvrtí při realizaci nejrůznějších projektů, soutěží a výzkumů uskutečňovaných v rámci pojízdne knihovny.

Slovo mobilní neznamená v tomto případě pouze pohyblivá, ale i zcela přístupná, v zadní části pojízdne knihovny jsou totiž umístěny

spouštěcí dveře, kterými se do knihovny dostanou jak nové zásoby knih ze skladu, tak i tělesně postižení občané, slepci či maminky s kočárky.

Velká Británie je typickým příkladem doplňkového a efektivního využívání služeb pojízdných knihoven a navíc se britští knihovníci po-

týkají s podobnými problémy, například pojízdná knihovna v Sandwellu je stará 23 let a nutně by potřebovala vyměnit, na což samozřejmě není v rozpočtu obci ani knihoven dostatek peněz.

MARTINA ROTTOVÁ (martina.rottova@centrum.cz)
Pokračování příště

ZE ZAHRANIČÍ

> SIEGFRIED ULBRECHT (ulbrecht@slu.cas.cz)

Stručný přehled dějin a organizace německého knihovnictví

2. část

UNIVERZITNÍ A VYSOKOŠKOLSKÉ KNIHOVNY patří logicky vysokoškolským zařízením a univerzitám, ale univerzitní knihovny mohou být využívány i těmi zájemci o vědeckou literaturu, kteří na univerzitě nepracují.

Knihovny vysokých škol nemají stejnou strukturu. Existují v podstatě dvě formy:

• Duální (dvojit) zásobování literaturou

Situace na tradičních univerzitách dřív vypadala tak, že vedle sebe samostatně existovaly jedna ústřední knihovna (vlastní *Univerzitní knihovna*) a celá řada odborných *ústavních knihoven* (nazývány také seminární, katedrové ap.). Knihovní fondy ústřední knihovny byly umístěny v uzavřeném skladu a knihy ústavních knihoven byly většinou vystaveny k volnému výběru. Univerzitní knihovny fungovaly především jako výpůjční knihovny, ústavní byly určeny především k prezenčním výpůjčkám. Důležitým aspektem byla *nezávislost těchto knihoven na knihovně ústřední*.

• Integrované knihovní systémy

Od poloviny 60. let při zakládání nových univerzit v tehdejší Spolkové republice vznikl nový typ organizace knihoven, a to sjednocující. Univerzitní knihovna disponuje všemi fondy univerzity a dělí se na *ústřední knihovnu*, *popř. knihovní centrálu* a na další *odborné dílčí knihovny* (v němčině: Zweigbibliothek, Bereichsbibliothek, Fachbibliothek), které v podstatě patří jednotlivým katedrám a ústavům.

Podobně bylo reorganizováno knihovnictví v NDR v roce 1969.

Všechny části a všichni pracovníci tohoto jednotného systému (termín v němčině: „einschichtig“, tedy „jednoúrovňový“ systém) spadají pod vedení ředitele knihovny. Samostatné ústavní knihovny neexistují. Veškeré finanční prostředky dostává paušálně univerzitní knihovna (nikoli knihovny jednotlivé) a teprve ta je přerozděluje dále.

Dále existují dvě základní formy integrovaného knihovního systému na univerzitách. V prvním případě existuje jedna *ústřední knihovna* s vlastními bohatými fondy v ústředním skladu. Ve druhém případě (ten se však vyskytuje zřídka) existuje jen jedna *knihovní centrála* jako informační, správní a služební ústředí.

V dnešní době přechází původní duální systém v systém *kooperativní* mezi jednotlivými knihovnami.

ODBORNÉ KNIHOVNY se specializují na určitý obor. Jejich účel je dán odbornou *institucí* (výzkumný ústav, společnost, průmyslová firma, úřady atd.), které knihovna náleží. Většina těchto knihoven tedy není samostatná, ale náleží většímu celku.

Sledují převážně aktuální literaturu a speciální literaturu pro interní potřebu, která není k dostání na knižním trhu (termín v němčině: „graue Literatur“) – tedy obchodní zprávy, statistiky, posudky, zprávy o projektech atd.

VEŘEJNÉ KNIHOVNY nabízejí informace pro *všechny skupiny a vrstvy obyvatelstva*.

Veřejné knihovny nabízejí i jiné materiály, audiovizuální média jako hudbu na CD, audiokazety, diapositivy a videofilmy. Proto také často bývá označení „knihovna“ nahrazováno názvem „mediotéka“, tedy „mediální knihovna“. Tento název se často používá u školních knihoven, protože zde se půjčují audiovizuální média pro doplňení výuky.

Veřejné knihovny mají vlastní *kulturní management*, který zajišťuje kulturní akce a projekty ve vlastní režii.

Městské a vesnické knihovnické systémy

Veřejné knihovny ve větších městech tvoří *nejvíce knihovní systémy* s jednou ústřední knihovnou a několika místními *pobočkami* pod jedním vedením.

Knihy nakupuje ústřední knihovna, která provádí i inventarizaci, katalogizaci a zpracování knih, takže přírůstky přicházejí do poboček již zpracované a je možno je hned půjčovat. Přes ústřední knihovnu je také zpravidla centrálně zajišťován výpůjční provoz pro celý systém.

Často jsou ve městech zřizovány *pojízdné knihovny*, které zásobují řídkěji osídlené okrajové čtvrti. Tyto knihovny jsou důležité i pro tzv. *vesnické knihovní systémy*. Vývoj knihovnictví pro venkov není ještě uzavřen. Knihovny jsou často provozovány pracovníky ve vedlejších pracovním poměru.

ZVLÁŠTNÍ FORMY VEŘEJNÉHO KNIHOVNICTVÍ

Patří sem knihovny pro děti a mládež, školní knihovny, hudební knihovny a *sociální knihovnická práce*. Tím rozumíme knihovnické služby pro občany v obtížné životní situaci nebo pro sociální skupiny, které potřebují pomoc. To jsou např. *knihovny pro seniory* v domovech důchodců, *nemocniční knihovny*, *věžeňské knihovny* a *knihovny pro slepce*. Ve městech s velkým počtem cizinců žijících trvale na území Německa jsou zřizovány odpovídající cizojazyčné fondy.

4. Organizace a instituce německého knihovnictví a spolupráce mezi nimi

Spolkové systémy a centrály (Verbund)

Knihovny určitého regionu, tj. spolkové země nebo několika spolkových zemí, spadají pod *regionální knihovnické spolkové systémy se svými*

centrálami. Ty jsou zodpovědné za plánování, vývoj, zpracování dat, dále provozují databázi regionálního spolkového online katalogu a koordinují práci členských knihoven.

V současné době existuje v Německu šest různých regionálních spolkových systémů a centrály, např. der *Südwestdeutsche Bibliotheksverbund (SWB)*. Je činný pro země Baden-Württemberg a Saarland, část země Rheinland-Pfalz a Sachsen. Spolková centrála je v knihovnickém servisu („Bibliotheksservice-Zentrum Baden-Württemberg“ – BSZ) na univerzitě v Kostnici.

Konkrétní příklad spolupráce mezi jednotlivými obory

Je jim spolupráce při katalogizaci (něm. „Literaturerschließung“), která probíhá v rámci společně zpracovaných pravidel *katalogizace a norem*. Tato spolupráce vedla hlavně ke vzniku regionálních katalogizačních spolkových systémů i k nadregionálním systémům, jakým je např. databáze časopisů.

5. Perspektivy povolání knihovníka v Německu

Z důvodů nepříznivé hospodářské a rozpočtové situace v Německu jsou vyhlídky knihovníků na získání stálého místa spíše malé. Mnoho veřejných knihoven má za úkol na několik dalších let místa rušit či jimi „šetřit“.

U nabídek pracovních míst jde velmi často jen o smlouvy na necelý úvazek, zástupy za mateřskou dovolenou, časově omezená místa v různých projektech atd. Je zcela běžné, že se o jedno volné místo uchází 200 i více zájemců. Studium knihovnictví v Německu tedy není zrovna tím oborem, který by měl nejlepší profesní vyhlídky.

V současné době je mladými lidmi vyhledáváno perspektivnější studium či profesní příprava v oboru zpracování informací (Informationswissenschaft), které existuje např. na vyšší odborné škole v Darmstadtu. Studium zpracování informací je zaměřeno více na hospodářskou a průmyslovou oblast. Podniky nabízejí studentům praxi, podílejí se na projektech a vedou diplomové práce.

Informační odborníci („Informationswirte“) pracují především v podnikových radách, bankách a pojišťovnách a v počítačovém průmyslu. Zaměstnaní mohou být i v nakladatelstvích, rozhlase, u zpracovatelů databází, u poskytovatelů online databází a v podnicích chemického a farmaceutického průmyslu.

Osobnost v oboru i v životě: za Augustinem Mertou

2. část

30. 11. 1914 – 22. 6. 2006

Vědecká činnost a vzdělávání v informačních a knihovnických oborech

Už jako první profesí v životě zvolil Augustin Merta povolání pedagoga. Toto zaměření se mu s výjimkou několika let stalo pro celý jeho další život osudným. A stalo se také jednou z rozhodujících platforem našeho moderně orientovaného knihovnicko-informačního vysokoškolského vzdělávání od poloviny padesátých let minulého století. Když v roce 1953 nastoupil díky prozíravosti doc. dr. Jaroslava Drtiny, CSc., tehdejšího vedoucího Katedry knihovnictví na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy v Praze, jako externí učitel pro tehdy zakládaný směr knihovnictví – technologie, byl to počátek ovlivnění všech generací, které se ke studiu této katedry (pozdější Katedry vědeckých informací a knihovnictví na Filozofické fakultě UK) přihlásily. Už v padesátých letech minulého století věděl, co znamená odborná rešeršní činnost pro výzkum a vývoj v podniku i v akademickém ústavu. Ještě se v oboru ani v Americe neuvažovalo o smysluplném využití počítačové techniky, a on už učil o tehdy známých metodách průběžného informování, i když na základě tištěných referátových a bibliografických časopisů. A v neposlední řadě už tehdy věděl, jaký význam mají vědecko-technické informace pro samotný management organizace. Svědčí o tom mimo jiné i řada článků, které ve druhé polovině 50. let publikoval. Uvedme jen některé tituly: *Využívání technických a ekonomických informací je nedílnou součástí efektivního řízení*. (Podniková organizace, 1957), *Ako organizovať technické informácie v podnikoch* (Technické noviny, 1958), *Problémy VTEI ve výrobních hospodářských jednotkách* (na oblastní konferenci vedoucích útvarů technických a ekonomických informací podniků a ústavů strojírenských resortů 1959), *Problém informovanosti pracovníků výrobních hospodářských jednotek* (Jemná mechanika a optika, 1959) a další.

V 60. letech se už více zabýval klíčovou problematikou našeho oboru, což jsou systémy selekčních jazyků – jejich tvorba a naproti tomu jejich využívání při vyhledávání informací. Hned na začátku své práce ve VTEI si uvědomil, jaký význam má pro informačního pracovníka Mezinárodní desetinné třídění. Svě teoretické poznatky a praktické zkušenosti z jeho využívání shrnul ještě na konci 50. let v publikaci *Třídění informací* (Knihovna vysokých škol technických – Ústřední technická knihovna, 1959). Pro studenty napsal v první polovině 60. let učební text *Úvod do rešeršní teorie, metodiky a techniky* (Strojirenský institut, 1964) a už vědeckou prací byl jeho příspěvek v souboru statí, které napsali ještě dr. Otto Sechser, Josef Mojžíšek a dr. Jiří Toman, na tehdejší dobu u nás vysoké teoretické i metodologické úrovni, ve sborníku nazvaném *Studie metod tvorby tezaurů* (ÚVTEI, 1967). Z těchto a dalších děl pak čerpala poznání celá tehdejší generace československých informačních pracovníků.

Nejvýznamnějším tématem Mertova literárního díla je ovšem problém definování a hledání vlastní podstaty oboru, který se v minulém století, až do průlomu západního pojetí terminologie u nás po roce 1989, nazýval „informatika“, resp. „vědní informatika“, ale který už byl chápán jako aplikační oblast „informační vědy“. I náš hlavní odborný časopis se po celou tu dobu nazýval „Československá informatika“. I když s tímto termínem řada Mertových statí a monografií pracuje, musíme to dnes chápat tak, že tím není myšlen počítačový obor, ale obor navazující na knihovnictví a zabývající se dokumentačními, rešeršními a studijně rozborovými činnostmi ve prospěch vědy, výzkumu a technického rozvoje. To, že Merta tento obor chápal nikoli jako technický, ale sociální, dokazuje už jeho snad nejvýznamnější dílo – „*Společenské aspekty komunikace odborných informací ve vědě*“, které v roce 1968 obhájil jako kandidátskou disertační práci

na Fakultě sociálních věd a publicistiky UK v Praze. Byla přeložena i do maďarštiny a stala se jedním z děl tzv. „zlatého fondu“ literatury v našem oboru (naposled vydána v digitalizované formě v rámci sborníku „*Informační studia a knihovnictví v elektronických textech I.*“ na CD-ROM v roce 2001 péčí Ústavu informačních studií a knihovnictví). Následovala řada studií, v nichž se Merta jednoznačně zasloužil o rozvoj našeho oboru, jako byly např. „*Informatika a její místo ve vědě*“ v rámci řešení státního úkolu v ÚVTEI z roku 1969, „*Informatika ako spoločenskovedná disciplína*“ (Zborník z teoretického seminára o vzťahoch knihovníctva, bibliografie a informatiky, Banská Bystrica, 19.–20. máj 1970), „*Informatika jako věda a praxe*“ (Metodický zpravodaj [ÚVTI], 1973), „*Vztah bibliografie k informatice*“ (Česká bibliografie, 1976), „*Vědní informatika a automatizované informační systémy*“ (ve sborníku *Automatizované informační systémy ve VTEI a knihovnictví*. Praha: Dům techniky ČSVTS, 1980), „*Teorie vědecké informace jako vědní disciplíny*“ (z konference INFOS'84) a nebo až v roce 1988 napsaná stať „*Vývojové trendy komunikace VTEI*“ do sborníku *Aktuální otázky sdělování a využívání informací*, vydaného ÚVTEI.

A nebyly to jen práce vydané v Československu. Řadu významných studií publikoval Merta v zahraničních, často velmi prestižních médiích. Uvedme alespoň ty nejreprezentativnější: už v roce 1965 to byl příspěvek *System analysis of scientific information in the field of basic research* na kongresu American Documentation Institute a International Federation for Documentation ve Washingtonu, vydaný ve Spartan Books Macmillan v roce 1966, dále pak *Informatics as a branch of science* ve sborníku *Theoretical problems of informatics*, vydaném „sovětským ÚVTEI“ VINITI v Moskvě v roce 1969, nebo opět tamtéž otištěná stať *Informal communication in science* v roce 1975, články v britském časopisu *Information Storage and Retrieval*, resp. *Information Processing and Management*, kde působil v redakční radě a z nichž k jednomu jako našemu společnému mne k mé radosti a tak trochu také pýše vybil (Problems and roles of magnetic tapes services within the concept of national automatized information networks of scientific technical information. *Information Processing and Management*, 1978).

Svoji erudici Ing. Merta, CSc., dával po největší část svého odborného života ve prospěch vysokoškolského vzdělávání informačních pracovníků. Po ukončení pracovního poměru v ÚVTEI v první polovině 70. let začal učit a vědecky působit na tehdejší Katedře vědeckých informací a knihovnictví na Filozofické fakultě UK na plný úvazek a setrval tam až do roku 1984 jako interní a pak ještě do roku 1990 jako externí učitel. Jeho doménou byla oblast rešeršní strategie a zejména otázky vývoje informační vědy a celého oboru vědecko-technických informací. V rámci státních výzkumných úkolů orientovaných mimo jiné také na otázky vzdělávání informačních pracovníků koncipoval nové studijní a vzdělávací programy nejen pro profesionály, ale také pro uživatele vědecko-technických informací. Tyto výsledky byly publikovány potom i v Polsku. U nás díky ediční politice tehdejšího Úseku mimoškolního vzdělávání informačních pracovníků v ÚVTEI vyšla jeho práce *Realizace projektu informatické výchovy vysokoškolských studentů* (ULBRICHOVÁ, M. (ed.). *Výchova studentů na vysokých školách k tvůrčí práci a využívání vědeckých a technických informací: sborník ze semináře konaného 22. září 1978 v Praze, ÚVTEI, 1979*). Jeho zásluhou katedra vedla také dvouletá postgraduální studia, jejichž koncepci a také zkušenosti z praktického vedení nakonec ve spoluautorství s Jiřinou Melichnovou publikoval ve stati *Koncepce a zkušenosti s postgraduálním studiem VTEI na katedře vědeckých informací a knihovnictví Filozofické fakulty UK v Praze* (Československá informatika, 1985). Už v první polovině osmdesátých let prosazoval, aby se na katedře vzdělávající budoucí informační profesionály, pro které bude hlavním technickým nástrojem počítač a související technologie, vybudovala odpovídající výzkumná laboratoř. Tuto myšlenku publikoval v článku *Výzkumné a laboratorní pracoviště jako nezbytná složka vysokoškolského učiliště v oblasti informační a knihovnické vědy* (Československá informatika, 1983).

S vědeckou a vzdělávací prací souvisela také Mertova snaha modernizovat a standardizovat oborovou terminologii. Můžeme říci, že vlastně tato práce se stala jakýmsi završením jeho celoživotního díla, když ve spolupráci se svojí druhou manželkou PhDr. Dagmar Mertovou vypracoval

a vydal *Anglicko-český slovník informatiky* (ÚVTEI, 1988) a pak ještě *Anglicko-český slovník knihovnictví a informatiky = English-Czech dictionary of library and information science and practice* (Leda, 1994). Terminologii se začal zabývat už na přelomu 50. a 60. let minulého století a publikoval o tom článek *Jednotný výklad hlavních pojmů používaných v oblasti VTE*“ (Metodika a technika informací, 1961), který vyprovokoval polemiky s knihovnickými tradicionalisty. V tomto směru se ovšem naše odborná terminologie, která musela reagovat především na anglicky psanou literaturu v oblasti automatizovaných informačních služeb, vyvíjela zejména v sedmdesátých a osmdesátých letech, a lze říci, že také díky anglicko-českým slovníkům manželů Mertových se vyvíjí i nadále.

Osobní vzpomínka na závěr

Napsal jsem už při příležitosti jeho devadesátin, že mně osobně Ing. Augustin Merta, CSc., i za krátkou dobu, kdy jsem v jeho týmu pracoval, dal nezapomenutelný příklad morální integrity neporušené vedoucí funkcí. Od okamžiku, kdy mne v roce 1969, jako ještě mladého, začínajícího výzkumníka v ÚVTEI vyznamenal nabídkou týkání, pro mne už pak navždycky zůstal velmi spřáteleným kolegou Gustou. Oba jsme měli už tehdy naprosto jednotný názor na potřebu budování silné československé základny automatizovaných služeb VTEI, vycházející z využití západních, už digitalizovaných informačních zdrojů, standardů i celkového trendu vedoucího ke vzniku *informačního průmyslu*. Po odchodu z ÚVTEI se naše přímá spolupráce ukončila, protože jsem ho na univerzitu vzhledem ke svým „kádrovým předpokladům“ nemohl následovat. A když už se pro mne po Listopadu 89 dveře akademické sféry otevřely, z katedry nedlouho před mým postupným nástupem v letech 1991 až 92 odešel do skutečně zasluženého důchodu. Bylo mu 76 let. Ani v tomto věku ale nepřestal odborně pracovat

a díky jeho paní Dáše, s níž žil převážně na chalupě na Benešovsku, udržoval si na svá léta až do smrti vynikající duševní i fyzickou kondici. Mohl se těšit i ze skutečnosti, že katedra a později Ústav informačních studií a knihovnictví šel ve své koncepci, především ve směru orientovaném na vědecké, technické a ekonomické informace, v jeho slépejích. Vyjádřil nám to například svým projevem v roce 2000, u příležitosti slavnosti k 50. výročí založení katedry, kdy se pro naše studium otevřely zcela nové možnosti přestěhováním do nové budovy Karlovy univerzity v Jinonicích.

Jsem vděčný i za krátká setkání, která jsme mohli využít k debatám o koncepčních otázkách vývoje oboru a naší i světové scény VTEI, když jsme se zúčastňovali našich oblíbených seminářů INFOS, které v sedmdesátých a osmdesátých letech minulého století pořádal v rámci slovenského *Zvazu knihovníků a informačních pracovníků*, (na rozdíl od českého SKIP tehdy nezakázaného) další náš spřátelený kolega Ing. Štefan Kimlička, později profesor a šéf „sesterské katedry“ na Univerzitě Komenského v Bratislavě.

Vím, že nejsem zdaleka sám, kdo na tohoto vynikajícího muže, který tolik pro náš obor učinil, s úctou a hlubokým pohnutím vzpomíná. Dovolil jsem si alespoň část jeho zásluh připomenout a těm, kdo vzhledem ke generačnímu odstupu už neměli možnost jej osobně poznat, přiblížit jeho osobnost. Nebylo mým úmyslem napsat vyčerpávající odbornou stať o Mertově díle, což, jak už jsem výše uvedl, se ctí, jako redaktor celého souboru dokumentů, včetně úplné Mertovy bibliografie, učinil zhruba před třemi lety v Národní knihovně Josef Schwarz. Život a dílo Ing. Augustina Merty, CSc., si ovšem zaslouhuje monografickou práci, jejíž základy mohou být zpracovány mimo jiné také studenty ÚISK v rámci diplomových a rigorózních prací. Stává se to zde jedním z vyhlášených témat.

POUŽITÉ PRAMENY:

- BRATKOVÁ, Eva. *Personální bibliografie členů katedry vědeckých informací a knihovnictví FF UK v Praze*. In: Knihovna. Sv. 13. Praha: SPN, 1983, s. 177–236.
- SCHWARZ, Josef. *Augustin Merta – reflexe života a díla při příležitosti jeho 90. narozenin*. Národní knihovna – knihovnická revue, 2004. č. 3, s. 185–193.
- VLASÁK, Rudolf. *Osobnost a vize*. Národní knihovna – knihovnická revue, 2004, roč. 15, č. 3, s. 175–176.

Semináře pro muzejní knihovníky

3. část

Rok 1990 přinesl do oborové komise pracovníků muzeí a galerií řadu dalších změn. Došlo k předání funkce předsedy komise – její předsedkyní se stává dr. Helga Turková, nová ředitelka Knihovny Národního muzea, nastupující po dr. Jaroslavu Vrchtokovi, který odchází do důchodu. Přes některé radikální názory účastníků posledního semináře žádajících ukončení činnosti komise, snaží se nová předsedkyně v souladu s usnesením semináře udržet její činnost i tradici každoročních setkání, výměny zkušeností, informování o nových skutečnostech v knihovnictví i muzejnictví a v neposlední řadě i osobních kontaktů. Přes toto úsilí se v roce 1991 seminář nekonal, protože zanikl Ústřední muzeologický kabinet a komise ztratila legislativní zakotvení. Našlo se však šťastné řešení – byla ustavena Oborová komise pracovníků knihoven muzeí a galerií při Knihovně Národního muzea v Praze. Zástupci muzejních knihoven se sešli 2. června 1992 v Národním technickém muzeu v Praze na jednodenní schůzi, kde vyjádřili přání nadále se scházet pod záštitou Knihovny Národního muzea a podpořili činnost komise i přípravu dalšího semináře, který se konal 11.–12. května v roce 1993 v Opavě. Zde je nutno ocenit přístup Knihovny Národního muzea, která vzala na sebe organizační záštitu nad pořádáním dalších seminářů, než tuto záštitu převzala v roce 1997 Asociace muzeí a galerií (AMG). Semináře se konaly opět každoročně v různých městech Čech i Moravy: v Kroměříži 23.–25. května 1994, v Klatovech 6.–8. června 1995, v Jindřichově Hradci 28.–30. května 1996, ve Velkých Losinách 2.–6. června 1997, ve Vrchlabí 16.–18. června 1998, v Jablonci nad Nisou 25.–27. května 1999, v Plzni 6.–8. června 2000. Všechny semináře se vyznačovaly zvyšující se účastí muzejních knihovníků i jejich stoupajícím zájmem o současné problémy knihovnictví a muzejnictví. To se projevilo i v jejich programech. Vedle referátů zaměřených na sbírkové fondy jsou přednášeny i referáty, jejichž témata

odrážejí současné změny v knihovnictví i muzejnictví. Muzejní knihovníci jsou informováni o zavádění počítačů do knihoven a o možnostech knihovnických programů pro zpracování knihovnických fondů v jiných typech knihoven, jsou upozorňováni na možnosti podávat grantové projekty. V tomto počátečním období rychlého rozvoje knihovnictví zůstávají bohužel muzejní knihovny poněkud stranou, dokonce by se dalo říci, že trochu zaostávají. Jednou z příčin je nedostatek finančních prostředků, ale hlavně to, že mateřské ústavy kladou větší důraz na přednostní řešení nových problémů v muzejnictví a lepší vybavení muzejních knihoven nepatří k jejich prioritám. Ke konci 90. let se situace mění, muzejní knihovníci jsou lépe informováni, zajímají se o dění v oboru a první muzejní knihovny podávají žádosti o granty na vybavení počítači a zavedení internetu. K tomu zřejmě napomohla významně i činnost komise.

Na počátku 90. let dochází také k obnově řady profesních organizací a k zakládání nových. Svou činnost znovu zahajuje Svaz knihovníků a informačních pracovníků (SKIP), je založeno Sdružení knihoven (SDRUK) a vzniká Asociace muzeí a galerií České republiky (AMG ČR). Všechny tyto skutečnosti vytvářejí nové podmínky pro rozvoj jak knihovnické, tak muzejní činnosti. Pro oborovou komisi pracovníků knihoven muzeí a galerií ustavení nevládní neziskové sdružení AMG ČR v roce 1990 vytvořilo možnost pokračovat v odborné činnosti. Při Asociaci vzniká řada oborových komisí a kolegií, často fungujících již dříve při bývalém Ústředním muzeologickém kabinetu. Komise muzejních knihovníků se stává řádnou oborovou komisí Asociace v roce 1997 s dosti dlouhým názvem „Oborová komise pracovníků muzeí a galerií při Asociaci muzeí a galerií České republiky“. Nejvyšším orgánem komise je její valná hromada, která se koná každoročně vždy před začátkem semináře. Na valné hromadě předseda podává členům zprávu

o činnosti a ke schválení plán činnosti komise na příští léta.

Oborová komise se řídí stanovami Asociace muzeí a galerií, které ukládají volbu předsedy komise vždy po třech letech. Novou předsedkyní komise byla zvolena v roce 2001 na valné hromadě a semináři v Českém Krumlově autorka tohoto článku. Seminář se konal poprvé v podzimním termínu (2.–4. září) a od té doby se dále konají semináře na počátku září. Komisi nadále řídí výbor, který se schází nejméně dvakrát ročně. Rozrostl se však o zástupce jednotlivých krajů, kteří informují o důležitých skutečnostech a radí muzejním knihovníkům ve svém regionu. V posledních šesti letech byli muzejní knihovníci na seminářích informováni a přesvědčováni o výhodnosti registrace muzejních knihoven na MK ČR (možnost podávat projekty a čerpat státní finanční prostředky, především z programu VISK MK ČR a dalších, dále o možnosti provádět revize knihovního fondu podle knihovního zákona a nikoli podle zákona o účetnictví). Pro potřeby registrace vypracovala komise vzorový knihovní řád pro muzejní knihovny.

V roce 2004 došlo k úpravě stanov AMG tak, aby vyhovovaly požadavkům ministerstva vnitřní a českého právního řádu. Při této příležitosti komise zkrátila svůj dlouhý název na „Komisi knihovníků Asociace muzeí a galerií ČR“. Důležité změny se týkaly oborových a odborných komisí. Předsedové odborných komisí Asociace dostali právo hlasovat na zasedáních senátů a tím i možnost rozhodovat o činnosti Asociace, což dříve nemohli. Nejvýznamnější změna se týká členství ve stávajících oborových a odborných komisích Asociace. Podle nových stanov je nutné, aby členství v komisích bylo pověřením statutárního orgánu řádného člena, jinými slovy – členem komise se může stát pouze pracovník muzea, které je členem Asociace, jehož činností v komisi pověřil ředitel muzea.

Dokladem zájmu SKIP o činnost a problémy muzejních knihoven a snahy o co nejlepší vzájemnou informovanost je to, že předseda komise knihovníků AMG je zván od roku 2005 jako host na zasedání VV SKIP. Takto se vytváří dobrá základna pro další profesionální spolupráci.

Program seminářů muzejních knihovníků se ustálil zhruba na dvou tematických okruzích, které se obvykle promítají do dvou bloků odborných přednášek. Je to problematika sbírkových fondů knihoven a jejich zpracování a problematika nových skutečností a aktuálních problémů v knihovnictví.

Několik seminářů v posledních letech se zabývalo novou legislativou a vlivem nových zákonů na muzejní knihovny. Jednalo se hlavně o zákony, které se přímo týkaly oblasti knihovnictví a muzejnictví (zákon č. 122/2000 Sb., o sbírkách muzejní povahy, zákon č. 257/2001 Sb., o poskytování knihovnických služeb, rovněž zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském nebo zákon č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů). Velkou změnu pro muzejní knihovny znamenal nový knihovní zákon, který oproti dřívějšímu zákonu z r. 1959 považuje všechny registrované muzejní knihovny za knihovny veřejné. Tím se těmto knihovnám vrací jejich původní poslání.

Komise se snaží zapojovat muzejní knihovny do větší vzájemné spolupráce i do spolupráce s ostatními knihovnami v regionech. Některé oblasti jsou pro spolupráci přímo předurčené – doplňování a využívání regionální literatury nebo její digitalizace. Členové výboru komise radí knihovníkům z menších muzejních knihoven jak napsat a podat žádost o dotace, hlavně z výše už zmiňovaných programů VISK vyhlášených Ministerstvem kultury ČR. Vyzývají též muzejní knihovníky, aby se zajímali o činnost SKIP, případně se stali jeho členy a zapojili se do aktivit jiných knihoven. Zdůrazňují i nezanedbatelný společenský význam účasti v knihovnických aktivitách. Členové výboru komise upozorňují na možnost účastnit se knihovnického vzdělávání, především v oblasti počítačové gramotnosti, které SKIP pořádá.

Pro lepší vzájemnou informovanost na webových stránkách Knihovny Uměleckoprůmyslového musea (<http://www.knihovna.upm.cz>) byla v závěru roku 2001 zřízena rubrika „Muzejním knihovnám“, kde jsou zveřejňovány materiály komise, kontakty na její členy, zdroje informací pro muzejní knihovny. Jsou zde též zveřejňovány články a prezentace ze seminářů i odkazy na další zdroje informací. Tato rubrika je udržována a stále aktualizována současnou

jednatelkou komise dr. Květou Hartmanovou. Byla též zřízena elektronická konference KOMIG určená všem pracovníkům muzeí a galerií a dalším zájemcům, bohužel zatím není dostatečně využívána.

Aby byl program seminářů co nejzajímavější, zve výbor komise přednášející i z jiných typů knihoven, kteří se danou problematikou nejvíce zabývají a mohou o ní zasvěceně promluvit. Tak tomu bylo na seminářích, které proběhly 10.–12. září 2002 v Hradci Králové, 23.–25. září 2003 v Třebíči, kde nejvíce zaujal příspěvek, který se zabýval katalogizací starých tisků. Další seminář proběhl v Olomouci ve dnech 6.–9. září 2004, na jehož přípravě se podílely pracovnice dvou muzeí – hezký příklad spolupráce. Na tomto semináři byla realizována poprvé nová forma jednání, tzv. workshop, který se zabýval různými cestami získávání literatury do muzejních knihoven. Poslední seminář se konal 6.–9. září 2005 v Brně, kde byl jeden blok věnován katalogizaci speciálních fondů. Zde také zazněl velice zajímavý

příspěvek dr. Víta Richtera, vycházející z výsledků výzkumu provedeného Institutem knihovnictví NK o věkové, vzdělanostní a platové struktuře zaměstnanců knihoven, s přihlédnutím k muzejním knihovnám.

O semináře je mezi muzejními knihovníky stále větší zájem. V posledních letech počet účastníků přesahuje 120 osob, zatímco v začátcích činnosti komise se seminářů účastnilo kolem 50 zájemců. Ale i knihovníci z jiných typů knihoven projevují zájem o problematiku muzejních knihoven, která tvoří hlavní odbornou náplň semináře. Atraktivní součástí seminářů jsou vždy zajímavé odborné exkurze i neformální večerní posezení, která přispívají k příjemné atmosféře setkání.

Závěrem lze konstatovat, že pořádání seminářů pro muzejní knihovníky trvale napomáhá jejich profesionálnímu růstu, a tím i ke kvalitnímu výkonu knihovnické profese a k zlepšování práce a služeb muzejních knihoven.

JARMILA OKROUHLÍKOVÁ
okrouhlikova@upm.cz

Knihovna roku 2006

V Zrcadlové kapli pražského Klementina byly 5. října 2006 slavnostně předány ceny Ministerstva kultury ČR Knihovna roku 2006. Za přítomnosti zástupců dalších ministerstev, odborné knihovnické veřejnosti a mnoha hostů předával ceny ministr kultury Martin Štěpánek.

V kategorii Základní knihovna získala hlavní cenu dotovanou 70 000 Kč a diplom **Obecní knihovna v Býšti** v Pardubickém kraji. Zvláštní ocenění a diplom získaly Místní knihovna v Myslibořicích (kraj Vysočina) a Obecní knihovna v Radslavicích (Olomoucký kraj).

V kategorii Informační počín připadl diplom a 70 000 Kč **Knihovně hospicového občanského sdružení Cesta domů**. Zvláštního ocenění se dostalo Krajské knihovně v Karlových Varech.

Jednotlivými laureáty se budeme podrobněji zabývat v příštích číslech.

1) Titul Knihovna roku 2006 získala Obecní knihovna v Býšti.
Na snímku zleva: ministr kultury Martin Štěpánek, knihovnice Vendula Valečková a starosta Býště Ladislav Mlateček. Vyšivanou stuhu nad skupinkou drží předseda SKIP Vít Richter

2) V kategorii Významný počín v oblasti VKIS získala nejvyšší ocenění knihovna hospice Cesty domů.
U mikrofonu stojí ředitelka Martina Špinková, vedle ní knihovnice Štěpánka Ryšavá

Foto EVA HODKOVÁ

Z KNIHOVEN...

Městská knihovna v Kutné Hoře představila nová oddělení

Ve středu 20. září 2006 bylo v Městské knihovně v Kutné Hoře slavnostně otevřeno nové oddělení cizojazyčné literatury a zároveň byly představeny nově upravené prostory pro děti a mládež. Po úvodních slovech ředitelky Mgr. Gabriely Jarkulišové pohovořil o předpokládaném přínosu nových oddělení místostarosta Kutné Hory MVDr. Václav Vančura. Poté proběhla krátká exkurze po knihovně.

Základem oddělení cizojazyčné literatury je soudobá anglická lite-

ratura, která je doplněna fondem klasické cizojazyčné literatury z původního fondu městské knihovny. Anglicky psanou beletrii doplňují například také slovníky, ale i kuchařky a literatura pro děti v angličtině. V oddělení jsou dále dostupné publikace v německém, ruském, slovenském a francouzském jazyce. Nechybí ani časopisy a zvukové nosiče, které podpoří výuku jazyků.

Dětské oddělení je po rekonstrukci rozděleno podle věkových kategorií na předškolní a školní věk, v současné době eviduje cca 12 000 svazků. Nejmenší děti mají k dispozici hernu vybavenou pódiiem, hračkami, lepopely a knížkami. Pro děti staršího věku jsou určeny samostatné prostory pro četbu a další aktivity. Dětské od-

Foto archiv knihovny

dělení taktéž nabízí školám různorodé akce zaměřené na rozvoj dětského čtenářství. Například letos 16. června již proběhlo pasování prvňáčků na čtenáře a následně 4. září tradiční přivítání žáků prvních tříd na všech kutnohorských školách.

Knihovna v Kutné Hoře tak mimo jiné poukázala na stále potřebnější studium cizích jazyků a neméně důležitou práci s dětskými čtenáři.

LENKA ŠIMKOVÁ

Devátá broučkáda ukončila v Uherském Hradišti desátý Týden knihoven

Čas neúprosně letí a na letošní Týden knihoven můžeme už jen vzpomínat; i letos se nám v Knihovně BBB podařilo po krásných letních dnech přilákat do knihovny více dětí i dospělých, vždyť jsme jim nabízeli čtenářskou amnestii bez placení poplatků, registraci nově zapsaných čtenářů zdarma do konce kalendářního roku, méně pořádným uživatelům byly v tomto týdnu odpuštěny také poplatky za upomínky, zkrátka nebyl zklamán ten, kdo od 2. do 7. října 2006 zavítal do knihovny.

VŘSČ připravila jedna z poboček naší knihovny, nabídla úsměvné knižní historky o knihovnách,

knihovnicích i knihovnicích. Předčítalo se z fejetonů, detektivek i pokleslé červené knihovny.

Dopolední hodiny Týdne knihoven patřily druháčkům uherskohradištských základních škol. Jako čerstvě pasovaní noví čtenáři s námi objevovali tajemství písmenek a spolu s nimi jsme mohli konsta-

tovat, že „Čtení nás baví...“ Po besedách a v odpoledních hodinách při půjčování jsme s dětmi po vzoru letošní Loutkářské Chrudimi vyráběli z krabičky od sýrů jednoduché papírové lampiónky, které zdobí obrázek čtoucí brouček ekologa Pavla Bezděčky. A lampiónků bylo požehnaně – na 200 kusů!

Ale svítících světýlek na Masarykovo náměstí v pátek 6. října 2006 se slétlo daleko víc, vždyť šikovní rodiče i letos vypravili své ratolesti na Setkání broučků. Před deseti lety nás zaujala akce knihovny z Rožnova pod Radhoštěm, podařilo se nám ji přesadit do pod-

mínek našeho města a letos jsme podeváté s hradištskými dětmi mohli všem dětským knížkám posvítit lampiónem na cestu. Nápaditými kostýmy broučků, berušek, včelek, myšek a jiné havěti se to jen hemžilo, bylo velice obtížné vybrat nejlepší; celkovému estetickému dojmu mohlo pomoci vhodně zvolené světýlko. A vzorem všem mohly být i děti z MŠ s křesťanskou výchovou, které vystoupily na pódiu s pohádkou o beruškách. Pohádkové písničky zazpíval Sbor sv. Pluka, do pochodu a pro dobrou náladu vyhrávala dechová hudba Nedakoňan-

ka. Našimi zahraničními hosty byli malí čtenáři z Krajské knihovnice M. Rešetku z Trenčína, kteří vystoupili v programu na Masarykově náměstí a prožili po sletu broučků večerní čtení v knihovně s redaktorem Slováckých novin a regionálním autorem Jiřím Jilíkem, noční stezku odvahy a pohádkovou noc. A na sobotní dopoledne plné pověstí a kouzelného vyprávění o historii města v podání historičky Slováckého muzea Blanky Rašticové slovenské děti hned tak nezapomenou!

A protože se i letos týdenní oslava a propagace knížek a čtení vy-

Foto autorky

dařila, už nyní se těšíme na další Týden knihoven. Věříme, že naše knihovna i nadále bude příjemným místem, kam se malí i velcí čtenáři rádi vrací. I vy máte šanci to s námi zkusit.

MIRKA ČÁPOVÁ
– HANA HANÁČKOVÁ
detske@knihovnabbb.cz

Národ sobě II aneb Základní kameny pro Národní knihovnu ČR

Na snímku ředitel ČR Vlastimil Ježek se základními kameny

V rámci knihovnického happeningu, který se letos konal před zahájením Týdne knihoven, se 22. září uskutečnila v Praze na Letné v místě, kde by měla v roce 2010 stát nová budova Národní knihovny ČR, slavnost Národ sobě II. Knihovnice a knihovníci i členové dalších spřátelených sdružení (např. Svazu knihkupců a nakladatelů či Jazzové sekce) se tu shromáždili, aby dílem předávali základní kameny pro „zlatou kapličku knihovníků“, dílem tvořili vědně a pobavené publikum. Všichni společně byli svědky monumentálního moderátorského výkonu Zlaty Houškové i ředitele Vlastimila Ježka, který přebíral a ukládal jednotlivé kameny, takže v průběhu cca dvou hodin nějaký ten metrůček navzpíral. Kameny přicházely nejen podle územního členění SKIP, ale také z tradičně památných míst naší země. Jednotlivým

kamenům se budeme věnovat ve speciálním seriálu, který pro Čtenáře chystá Jaroslav Císař. Některé kameny byly předány prostě s několika slovy o jejich historii a zastoupení ve slavných národních stavbách, jiné doprovázely epické výjevy z historie regionu, odkud byl kámen přivezen. Vlastimil Ježek si tak mohl potřást rukou s babičkou Boženy Němcové i jejími čtyřmi vnoučaty, s Aloisem Jiráskem, praotcem Čechem, ale také s horou, za níž se přestrojil známý moravský knihovník Roman Giebisch. Originální dárek mu mlčky, avšak s významně povytaženým obočím předal ředitel Městské knihovny v Praze Tomáš Řehák. Šlo o krabičku zápalek – když Národ sobě, tak se vším všudy!

Přestože knihovníci pojednali oslavu příslibu nové budovy Národní knihovny ČR s humorem, uvědomili si, že jsou účastníky historického okamžiku. Základní kámen národní knihovny se u nás nepokládá nijak často. Papundeklový model nové budovy tehdejší Státní knihovny ČSSR, která měla stát v Praze na Těšnově, se oprašoval a vystavoval vždy na začátku pětileté, zatímco na jejich konci byl tiše zapomínán. Možná že se kdesi v útrokách Klementina už rozpadl na prach. Když si uvědomíme, že i přelomové zveřejnění této knihovny v roce 1777 se odehrálo v budově Klementina... Nezbývá než se těšit na zveřejnění architektonických návrhů nového sídla v březnu a dubnu příštího roku.

h j
Foto EVA HODÍKOVÁ

Zdroje jsou dostupné v knihovně knihovnické literatury Národní knihovny ČR

Několik amerických institucí v šesti státech federace (Kalifornie, Florida, Kentucky, New York, Utah a Virginie) zahájilo projekt vytváření databáze amerických novin. Tento projekt byl podpořen grantem NDNP (National Digital Newspaper Program). Příprava databáze potrvá dva roky a každá ze zúčastněných institucí se zavázala digitalizovat minimálně 100 000 stran z historicky významných novin, které v daném státě vyšly mezi roky 1900 a 1910. Po dokončení práce budou digitalizované noviny přístupné na adrese Kongresové knihovny www.loc.gov.
(*The Library of Congress Information Bulletin*. – Vol 64., č. 5 (2005), s. 125)

Po zveřejnění katalogů a databází knihoven na internetu se prosazuje nový trend – vylepšování OPACu dalšími informacemi, např. naskenovanými obálkami knih. Knihovny mohou přitom postupovat různými metodami. Např. mohou využít nabídku firmy SyndeticSolutions (od r. 2004 Bowker), která připravila v databázi BooksInPrint řadu přidávaných informací o knihách. SyndeticSolutions umožňuje, aby si knihovny do záznamů v OPACu přidaly odkaz na tyto informace. Požadovaná data tedy knihovna zakoupí, stanou se jejím vlastnictvím a jsou využívána v OPACu, ale zůstávají na původním serveru. Tím se šetří prostor na serveru knihovny i všechny další náklady související se zakoupením dalšího software, skenerů apod. Nabídka je přitom bohatá. V databázi se k jednotlivým titulům shromáždily kromě naskenovaných přebalů knih např. anotace, obsahy knih, recenze shromážděné z různých zdrojů, seznam cen, které kniha získala, úryvky z textu, první kapitoly, informace o autorovi, profily, podobné/oblíbené tituly apod. Existují i jiné způsoby, při kterých knihovny prvky zakoupené do svých OPACů skutečně fyzicky vlastní. Např. služba Blackwell's Book Services dává knihovnám na výběr obě cesty. Kromě obohacování OPACu linkem do databáze dodavatele, jako je tomu u Syndetic Solution, lze doplnit přímo katalogizační záznam ve formátu MARC v lokálním katalogu tak, aby údaje (z obsahu apod.) byly selekční. Přidání vždy zajišťuje dodavatel. Služba vychází z databáze Tables of Contents Catalog Enrichment a opět z databáze Bowker. U zmiňovaných dodavatelů se jedná o komerční služby.

(<http://www.syndetics.com/>, <http://www.ikaros.cz/node/3397>, <http://www.inforum.cz/inforum2006/prispevek.php?prispevek=7>, <http://www.globalbooksinprint.com/GlobalBooksInPrint/>, <http://66.196.27.5/cgibin/Pwebrecon.cgi?DB=local&PAGE=First>, http://www.blackwell.com/library_services/technical_services/tables_of_contents/)

Na první mezinárodní konferenci Wikipedie byla navázána spolupráce mezi touto populární encyklopedií a Deutsche Bibliothek (Německou národní knihovnou). Prvním výsledkem je propojování hesel v encyklopedii, která pojednávají o osobnostech, se záznamy jejich prací nebo prací jim věnovaných v katalogu Deutsche Bibliothek. Připravuje se i opačný postup, odkazy ze záznamů v online katalogu knihovny s relevantními hesly ve Wikipedii. Podkladem, který umožňuje toto propojení, je soubor jmenných autorit, do kterého přispívají společně německé a rakouské knihovnické asociace. Propojení prvního typu, tj. z encyklopedie do katalogu, již ve Wikipedii vidíme. Ve struktuře hesel najdeme na konci, mezi dalšími internetovými odkazy, text „Literatur von und über... im Katalog der DDB“. Kliknutím je spuštěn dotaz v OPACu Deutsche Bibliothek. (http://www.ddb.de/aktuell/presse/pressemitt_wikipedia.htm, http://de.wikipedia.org/wiki/Kurt_Tucholsky, http://de.wikipedia.org/wiki/Johann_Wolfgang_von_Goethe)

IASL (International Association of School Librarianship) vyhlásila v roce 1999 první Mezinárodní den školních knihoven. Tehdy se také na WWW stránkách IASL zveřejnily příběhy, povídky, obrázky a další příspěvky vztahující se k tématu. Nadále se tento den slaví každé čtvrté pondělí v říjnu. WWW stránky IASL kromě archivu přinášejí také ke stažení aktuální materiály na podporu této akce, např. záložky do knih, vzorové dopisy k propagaci akce. K doporučeným aktivitám patří vytvoření odpovídající WWW stránky zúčastněné knihovny, která bude po upozornění odkázána ze stránek IASL, zaslání tiskové zprávy o činnosti školní knihovny do místních novin (vzorová tisková zpráva je dostupná), zorganizování knižního trhu, zajištění besedy s představitel mezinárodní organizace nebo s někým, kdo má zkušenosti s prací v zahraničí apod. Oslav Mezinárodního dne školních knihoven se účastní i knihovny v Česku a na Slovensku.
(<http://www.iasl-slo.org/schoollibraryday.html>, <http://skip.nkp.cz/odbKSK.htm>)

KNIHOVNICTVÍ Teorie. Řízení a organizace

Bibliothek Technik Recht : Festschrift für Peter Kubalek zum 60. Geburtstag / Herausgeber : Hans Hrusa. /Správná knihovnická technika. Slavnostní tisk u příležitosti 60. narozenin Petera Kubalky. / Wien: Manzsche Verlags- und Universitätsbuchhandlung, 2005. – 254 s. : il. *Kf* 36.191
Colloquium 2006 : Libraries in the Knowledge Society / collected and ed. by Katarina Maretova, Erik Potocky. /Kolokvium 2006. Knihovny ve znalostní společnosti. / Banská Bystrica: State Science Library, 2006. – 1 elektronický optický disk (CD-ROM) *Kh* 363/CD-ROM
CURZON, Susan Carol : Managing change : a how-to-do-it manual for libraries. /Řízení změn. Příručka pro knihovny. / London: Facet, 2006. xi, 129 s. *Kf* 36.223
RUBIN, Richard E. : Foundations of library and information science. – 2nd ed. /Základy knihovnické a informační vědy. / New York: Neal-Schuman, 2004. – 579 s. *Ke* 36.035
Sdružení knihoven České republiky : rok 2006 / odpovědný red. Jaromír Kubiček. Brno: Sdružení knihoven ČR, 2006. – 139 s. *Kpo* 8.158/B

Automatizace knihovnické a informační činnosti
Digital resources and libraries : case studies in innovation, invention and implementation / ed. by Patricia O'Brien Libutti. /Digitální zdroje a knihovny. Případové studie o inovaci, vynalézavosti a osvojení. / Chicago: Association of College and Research Libraries, 2004. – xxix, 341 s. *Ts* 36.313

Digitální knihovny : provoz a budování : sborník konference EUNIS-CZ : Špindlerův Mlýn, 28. až 30. května 2006 / ed.: Jaroslava Mikulecká, Jan Sedláček. Hradec Králové: Gaudeamus, 2006. – 117 s. : il. + 1 CD-ROM *Ts* 36.450
SONG, Yuwu : Building better websites : a how-to-do-it manual for librarians. /Budování lepších webových stránek. Příručka pro knihovníky. / New York: Neal-Schuman, 2003. – xv, 359 s. : il. + 1 CD-ROM *Abd* 36.305

Organizace knihovních fondů

BALLOFFET, Nelly – JENNY, Hille : Preservation and conservation for libraries and archives. /Ochrana a konzervace pro knihovny a archivy. / Chicago: American Library Association, 2005. – xix, 214 s. : il. *Ol* 36.308

IFLA disaster preparedness and planning : a brief manual / by John McIlwaine under the direction of Marie-Thérèse Varlamoff. /Připravenost na katastrofy a plánování. Informační příručka. / Paris: IFLA-PAC, 2006. – 84 s. – (International Preservation Issues ; No. 6) *Ol* 8.168/B
MITCHELL, Anne M. – SURRETT, Brian E. : Cataloging and organizing digital resources : a how-to-do-it manual for librarians. /Katalogizace a organizace digitálních zdrojů. Příručka pro knihovníky. / New York: Neal-Schuman, 2005. – xv, 219 s. : il., grafy – (How-to-do-it manuals for librarians ; no. 139) *Od* 36.304

Sítě knihoven

BALL, David : Managing suppliers and partners for the academic library. /Řízení dodavatelů a partnerů pro akademickou knihovnu. / London: Facet, 2005. – 184 s. *Kf* 36.222
Bibliotheken in Neuburg an der Donau : Sammlungen von Pfalzgrafen, Möbchen und Humanisten / herausgegeben von Bettina Wagner. /Knihovny v Neuburgu nad Dunajem. Sbírký falckrabství, řeholní a společenské. / Wiesbaden: Otto Harrassowitz, 2005. – 216 s. : il. *eb* 36.163
The CILIP guidelines for secondary school libraries / ed. by Lynn Barrett and Jonathan Douglas for the School Libraries Group of CILIP. – 2nd ed. Reprinted 2005. / Směrnice pro sekundární školní knihovny (CILIP – Chartered Institute of Library and Information Professionals). / London: Facet, 2005. – xv, 110 s. *Tf* 36.435

Služby knihoven

CROWFORD, John C. : The culture of evaluation in library and information services. /Kultura hodnocení v knihovnických a informačních službách. / Oxford: Chandos, 2006. – 192 s. *Sk* 36.219
Digital versus non-digital reference : ask a librarian online and offline / ed. by Jessamy West. /Digitální versus nedigitální odkazy : ptát se knihovníka online a offline. / Binghamton: Hawthorn Press, 2004. – 154 s. *Sdg* 36.039

KNIHOVĚDA

BOJKOVA, Olga Feoktistovna : Bibliotechnaja praktika i avtorskoje pravo : naučno-praktičeskoje posobie. /Knihovnická praxe a autorské právo. Příručka. / Moskva: Libereja, 2004. – 115 s. – (Bibliotekar' i vremja ; no. 1) *Xd* 8.049/B

**Vybráno z databáze NIPOS
Článeková bibliografie**

BOSKOVICE (11 000 obyv., okres Blansko) • Boskovická knihovna se do tří let přestěhuje do nových prostor, ve kterých bude umístěno i centrum celoživotního vzdělávání, místo pro neziskové organizace a alternativní kulturu. První etapa stavby přijde na 20 mil. Kč, začne se s ní v roce 2007. V druhé etapě se připraví zázemí pro samotnou knihovnu. Ta má v současné době přes 2600 evidovaných čtenářů. Jejich návštěvnost každoročně vzrůstá.

(Rovnost-Týden u nás, 6. 9. 2006)

KUTNÁ HORA (21 000 obyv.) • Knihovna Českého muzea stříbra se nachází v gotickém objektu Hrádek v Kutné Hoře. Počátky budování fondu se datují rokem 1877, kdy byl založen Archeologický sbor Wocel. Jeho posláním bylo pečovat o historicky a umělecky cenné dokumenty a památky kutnohorského regionu. Muzejní knihovna se specializovaným fondem (25 000 svazků z oboru umění, archeologie, historie, hornictví, etnografie, geologie, numismatiky, regionální literatury atd.) zajišťuje výpůjční, rešeršní, informační a další služby. Její cennou součástí jsou periodika (109 titulů). Na webových stránkách je vystaven soupis regionálních novin z 19. a 20. století.

(Kutnohorský deník, 4. 9. 2006)

OSTRAVA (311 000 obyv.) • Knihovna města Ostravy se ve spolupráci s dalšími čtyřmi českými knihovnami účastní mezinárodního projektu Knihovna jako brána k integraci cizinců v Evropské unii, jehož záměrem je vytvořit v knihovnách prostor pro vzájemný kontakt mezi menšinami, imigranty a místní komunitou. V průběhu září se osm ostravských knihoven zaměří na polskou, ukrajinskou, vietnamskou, romskou a slovenskou menšinu. Osloví je prostřednictvím tanečních vystoupení, výstav, divadelních představení, veřejných čtení, besed, anket, výtvarných dílen a dalších vzdělávacích pořadů a informačních akcí. Projekt je podpořen z dotačního programu EU INTI, který podporuje rozvoj nových integračních modelů a šíření příkladů dobré praxe na poli integrace.

(Bruntálský a krnovský deník, 5. 9. 2006)

PRAHA • V Národní pedagogické knihovně v Praze byla do 31. října otevřena výstava časopisů pro děti a mládež. Za první dětský časopis u nás je po-

važována Bibliotéka mládeže (vydavatel J. V. Vlašák v letech 1843–1846). Ve 2. polovině 19. století počet časopisů vzrůstal, protože buditelé, učitelé i vychovatelé v nich spatřovali dobrou výchovnou pomůcku. Dokumentují to i názvy těchto periodik – např. Štěpnice, Zlaté klasy, Komenský a především Malý čtenář, který vycházel od r. 1882 až do r. 1941. Ještě za Rakousko-Uherska vycházely časopisy pro mládež (např. Klíčení, Český jinoch), některé se udržely mnoho let – Rajská zahrádka (1891–1941), Skaut-Junák (1915–1922) aj. Za první republiky časopisů přibývalo, mimo jiné tituly speciálně určené Sokolům, věřícím či regionálně zaměřené. Návštěvníci výstavy si mohou vzpomenout na vlastní dětství, kdy vycházelo Sluníčko (od r. 1968 dodnes), Mateřídouška (od r. 1945 dodnes), ABC (od r. 1957 dodnes), jiné tituly naopak zanikly (např. Ohníček, Sedmička pionýrů). Expozice prezentuje také evangelický časopis pro mládež Bratrstvo, který po určité přestávce znovu vychází.

(Knižní novinky, č. 17, 2006)

PRAHA • Vzhledem k ukončení výběrového řízení na stavbu a financování objektu je možné v Praze 6 – Dejvicích zahájit výstavbu moderní budovy Národní technické knihovny za 1,8 miliardy Kč. Knihovna vyrostle do konce r. 2008 v areálu technických vysokých škol. V této budově budou uloženy fondy Státní technické knihovny, které jsou od 30. let minulého století umístěny v části areálu Klementina, a také fondy Českého vysokého učení technického a Vysoké školy chemicko-technologické.

(Expres, 2. 10. 2006)

ZNOJMO (35 000 obyv.) • Znojemská knihovna má nové hudební oddělení, ve kterém je šest poslouchových míst. Fond nabízí nové i starší tituly všech hudebních žánrů, návštěvníci si půjčují také CD a zvukové knihy.

(Rovnost–noviny pro Moravskokrumlovsko a Znojemsko, 31. 8. 2006)

ŽATEC (20 000 obyv., okres Louny) • Rada města Žatce schválila investici ve výši 57 000 Kč na pořízení monitorovacího systému do Městské knihovny. Knihovní fond a šatny bude hlídat od září šest kamer rozmístěných v jejich prostorách. Knihovna má 1400 čtenářů, z toho 280 dětských, kteří si za první pololetí letošního roku vypůjčili téměř 68 000 knih.

(Deník Lučan, 11. 7. 2006)

—**Dotaz:** V jakém stavu jsou budovy veřejných knihoven v Británii?

—**Odpověď:** V letošním roce vydala organizace MLA (Museums Libraries Archives Council) zprávu o stavu budov britských veřejných knihoven, z které vyplývá, že veřejné knihovny nemají dost prostředků na údržbu a rozvoj knihovnických budov. (http://www.mla.gov.uk/resources/assets/L/Librarybuildings_10218.pdf)

Dotazník vyplnilo 91 % knihoven, které pečují téměř o 4000 budov. Odpovědi na tento dotazník obsahují několik závažných faktů: Většina knihoven (více než 80 %) zaostává v údržbě budov. Téměř čtvrtina budov neodpovídá soudobým zdravotně-bezpečnostním předpisům, více než polovina neodpovídá stavebním předpisům. Bezpečnostní nedostatky se týkají například odstraňování azbestu, požárních opatření, výtahů a toalet.

Odhaduje se, že uvedení všech budov do pořádku by stálo asi 80 milionů liber. Veřejné knihovny nemají tak velké zdroje k dispozici.

Až dosud se o nedostacích finančních zdrojů obvykle hovořilo v souvislosti s běžnými výdaji, především s nákupem knih. Je dobře, že MLA ve své zprávě upozornila na nutnost dlouhodobých výdajů pro ochranu a modernizaci knihovnických budov.

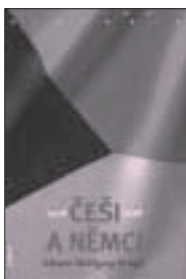
Autoři zprávy vyzývají knihovnickou veřejnost, aby použila údaje zjištěné výzkumem k získání potřebných financí. Je zapotřebí šířit informace o nedostacích budov a vypracovat plán k napravení situace. Zpráva o nedostacích knihovnických budov přichází v době, kdy jsou veřejné knihovny vystavovány tlakům, které znesnadňují jejich práci. Na nedostatek finančních zdrojů si sice knihovníci vždycky stěžovali, ale finanční situace se postupně zhoršuje.

Jedno z řešení, které některé knihovny navrhují, je zavřít malé budovy a investovat peníze pouze do větších. Mnoha čtenářům toto řešení nevyhovuje. Tak například v londýnském předměstí, v němž bydlím, je na vrcholku kopce větší pobočka ze třicátých let. Pod kopcem, který je prudký a dlouhý, je malá pobočka postavená během šedesátých let. Nedávný návrh na její zrušení se setkal s protesty důchodců, pro které je knihovna na kopci nedostupná.

Druhé řešení je spojit údržbu budovy s výdělečnou činností. O tom se teď diskutuje v našich místních novinách, protože ta větší pobočka na kopci chce rozšířit budovu o kavárnu. I když přístup k občerstvení má výhodu tam, kde čtenáři tráví delší dobu, jako třeba ve studovněch British Library, nejsem si jistá, že je to dobré řešení v knihovně, kde se převážně půjčuje. Navíc v ulicích kolem knihovny je velký výběr kaváren a jídelen.

Problémy týkající se knihovnických budov mají kořeny v minulosti. Na konci devatenáctého a začátku dvacátého století byly postaveny budovy, financované filantropem Andrew Carnegiem. Jsou to velké bytelné domy z šedobílého kamene. Vydrží ještě několik století, ale interiéry vyžadují modernizaci. Z meziválečných let pocházejí cihlové dobře postavené budovy, které také dlouho vydrží, ale i ony už vyžadují rekonstrukci vnitřního uspořádání. Během válečných let a v poválečném období se knihovny stavět nesměly. Pamatují se na první novou budovu, kterou v polovině padesátých let získala knihovna, kde jsem pracovala. Byla z panelů a nesměla stát více než 5000 liber. Budovy postavené v tomto stylu se už asi rozpadly. V šedesátých letech pak nastala zlatá doba nových knihovnických budov, které jsme všichni obdivovali pro jejich estetiku, praktičnost, modernost. Dnes jsou opršelé, potřebují náročné opravy konstrukcí, ale vnitřní dispozice v zásadě zastaralá není. Budovy, které potřebují nejméně oprav a které odpovídají současným předpisům, jsou postavené v osmdesátých letech.

Z tohoto krátkého souhrnu vidíte, že to britští knihovníci nemají snadné. Držme jim palce, aby si zachovali kulturní dědictví, které pro ně postavily předchozí generace!

Johann Wolfgang Brügel **Češi a Němci 1918–1938**

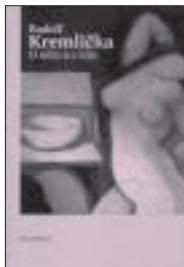
První díl obsáhlé publikace, která na pozadí bohatého materiálu a s exkurzou do dávnější minulosti dopodrobna líčí všechny peripetie novodobých vztahů Čechů a Němců ve společném státě. Mimořádnost díla je dána nejen jeho obsažností, fundovaností, ale i zvláštní pomezí pozici autora (rodem sudetský Němec, v předválečném Československu pracoval na pražském ministerstvu, pak emigroval a v emigraci – přesvědčený sociální demokrat – zůstal také po válce, kde se věnoval historickému bádání). Z této jeho pozice „mezi národy“ vyplývají i jeho postoje, soudy, hodnocení, s velkým úspěchem dociluje maximální objektivitu a vyváženosti; k Čechům je v nezbytné míře spravedlivě kritický, ale také jim prokazuje značné sympatie, má pro ně veliké pochopení. Knihu lze charakterizovat i jako svého druhu dějiny první republiky či nezbytný doplněk k takovým dějinám. Dílo bylo dopsáno v šedesátých letech, ale stále patří k základní a zcela nepostradatelné literatuře o daném tématu. Kniha byla vydána s podporou Česko-německého fondu budoucnosti.

• 846 str., váz. s přeb., 695 Kč

Karel Srp **Rudolf Kremlička – o něm a s ním**

Kniha, která doplňuje velkou obrazovou monografii Rudolfa Kremličky, obsahuje jednak soubor vlastních malířových textů, a dále shrnuje texty jiných autorů o Kremličkovi: umělecké kritiky, referáty o výstavách, statě historiků, básníků, spisovatelů, ad. Kniha vychází u příležitosti výstavy nazvané Rudolf Kremlička se vrací, která se koná v Galerii hlavního města Prahy, v Domě u Kamenného zvonu, od 18. 10. 2006 do 21. 1. 2007.

• 360 str., váz. s přeb., 365 Kč

Karel Srp **Rudolf Kremlička**

Obrazová monografie významného českého malíře (1886–1932), který byl jedním z hlavních představitelů moderního českého umění. V roce 1918 se zúčastnil první výstavy skupiny Tvrdšíjní, byl především vynikajícím portrétistou, ale i krajinářem. Rudolf Kremlička patřil již ve své době k nejvíce oceňovaným českým umělcům. Většina z barevných reprodukcí, které obsahuje tato kniha, nebyla nikdy publikována. Kniha vychází u příležitosti výstavy nazvané Rudolf Kremlička se vrací, která se koná v Galerii hlavního města Prahy, v Domě u Kamenného zvonu, od 18. 10. 2006 do 21. 1. 2007.

• 421 str., váz. s přeb., barev. reprodukce v textu, 1495 Kč

Jitka Ludová

Hudební divadlo v českých zemích /Osobnosti 19. století/

Encyklopedická publikace vychází jako první svazek rozsáhlého projektu Česká divadelní encyklopedie, připraveného Divadelním ústavem. Obsahuje 350 hesel věnovaných osobnostem (skladatelům, kapelníkům, zpěvákům a zpěvačkám, libretistům, tanečníkům, choreografům, výtvarníkům a hudebním publicistům), které spoluvytvářely hudební divadlo 19. století u nás. Hesla osobností jsou v českém i německém jazyce (jejich národnostní složení je ovšem pestřejší). Každé heslo tvoří oddíl biografický, výkladová část, soupis tvorby a oddíl pramenů a literatury. Text provázejí reprodukce dobového ikonografického materiálu. • 698 str., váz. s přeb., čb. reprodukce v textu, 390 Kč

Václav Havel, Pavel Landovský, Pavel Kohout, Jiří Dienstbier V hlavní roli Ferdinand Vaněk

Tato antologie představuje soubor dramát tematicky sružených kolem jmenované postavy (hned zkraje ovšem jedna výjimka, ve Vernisáži se tato postava jmenuje Bedřich). Ferdinandem Vaněka jako své stylizované alter ego poprvé použil Václav Havel v Audienci roku 1975 a od té doby se počet divadelních her pracujících s tímto hrdinou rozrostl na deset (poslední a jediná zahraniční „vaňkovka“, Stoppardův Rock'n'Roll, měla právě premiéru). Jelikož Ferdinand je disident, navíc ověčený některými rysy svého stvořitele, a jelikož zrod všech vaňkovských her spadá do období normalizace, není náhodou, že tvůrci vaňkovek se rekrutují z Havlových uměleckých přátel a spolumožovníků proti tehdejšímu režimu. Specifikem antologie V hlavní roli Ferdinand Vaněk, již nakladatelství Academia příchystalo jako dárek k jubileu Václava Havla, není jen to, že spřízněné hry vycházejí v Česku společně poprvé, ale také skutečnost, že Arest, Sanitární noc a Příjem vycházejí oficiálně vůbec poprvé.

• 401 str., váz. s přeb., 465 Kč

ACADEMIA

nakladatelství AV ČR,
Legerova 61, 120 00 Praha 2

Knihu si můžete objednat na telefonním čísle 296 780 510, písemně na adrese Academia – expedice, Rozvojevá 135, 165 02 Praha 6 - Suchbátův nebo prostřednictvím e-mailu: expedice@academia.cz. Skladovanou produkci naleznete na www.academia.cz

VEŘEJNÝM KNIHOVNÁM POSKYTUJEME 10 % RABAT.